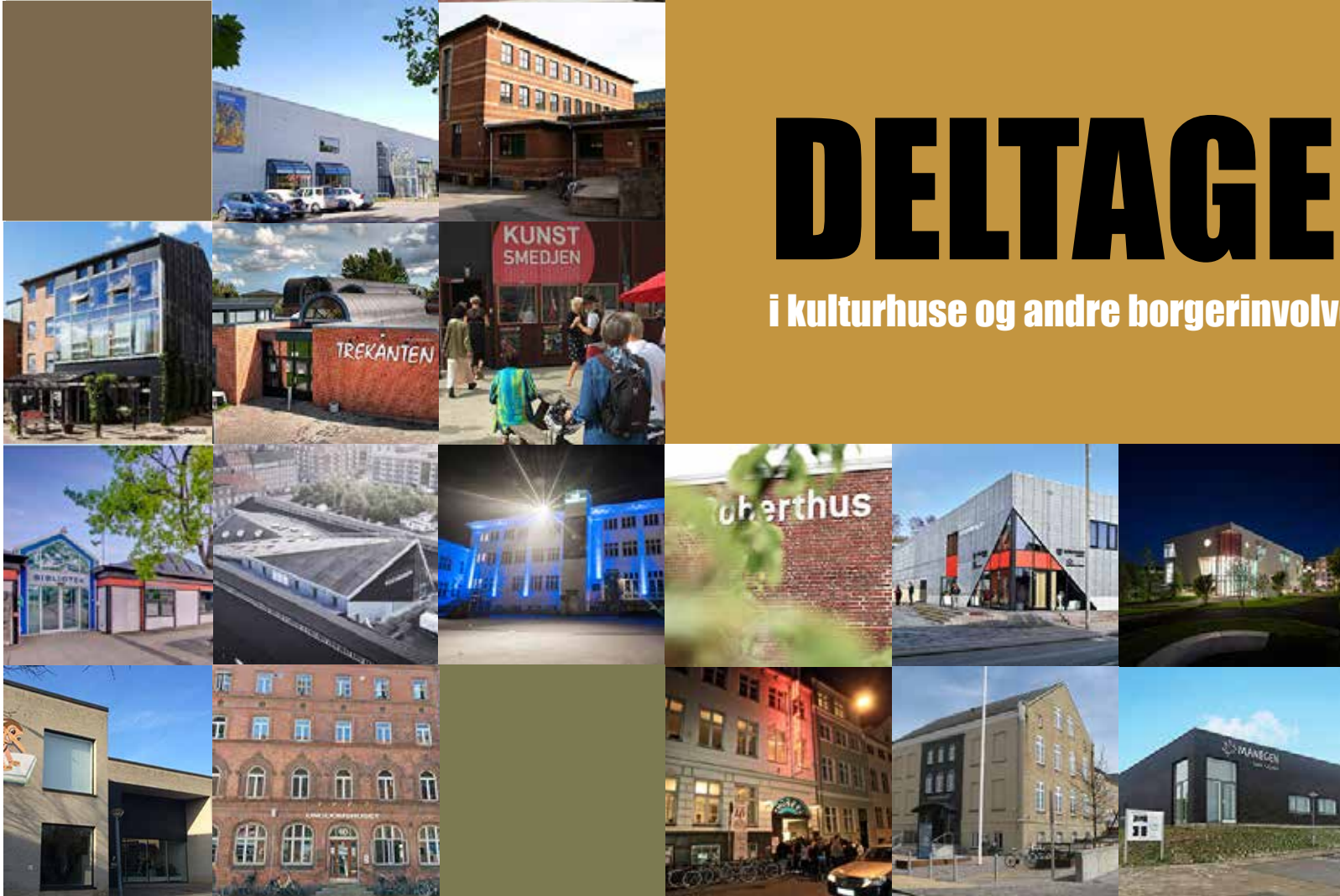

**Birgit Eriksson
Louise Ejgod Hansen
Karen Nordentoft**

DELTAGELSE

i kulturhuse og andre borgerinvolverende kulturinstitutioner

DELTAG • Om deltagerkultur i Danmark

Titel:

Deltagelse i kulturhuse og andre borgerinvolverende kulturinstitutioner

Forfattere:

Birgit Eriksson,
Louise Ejgod Hansen og
Karen Nordentoft

Udgivelsesår: 2021

Udgiver: Institut for Kommunikation og Kultur, Aarhus Universitet

Grafiker: Signe Thur

Trykkeri: Godsbanens grafiske værksted

ISBN: 978-87-7507-511-9

DOI: 10.7146/aul.428

Rapporten er udarbejdet som led i forsknings- og udviklingsprojektet DELTAG, der gennemføres i et samarbejde mellem Aarhus Universitet og Kulturhusene i Danmark i perioden 2019 til 2022. Begge parter har bidraget til finansiering af projektet, som yderligere er støttet af Nordea-fonden med 3,3 mio. kr. Samarbejdet mellem alle tre parter er gennemført i henhold til almindelig god standard for forskning, og der har ikke påhvilet forskerne en forpligtelse til at opnå bestemte forskningsmæssige resultater.

Rapportens overordnede emner har været diskuteret med Kulturhusene i Danmarks ledelse, men er, som også tekst og billeder, besluttet af forfatterne. Kulturhusene i Danmark har haft rapporten til gennemlæsning inden udgivelse, men der har ikke været ønske om eller mulighed for at påvirke resultater eller konklusioner, der drages i den. Nordea-fonden har haft rapporten til genemsyn mhp. korrekt kreditering af fondens bidrag. Da rapporten har karakter af formidling snarere end et nyt forskningsbidrag, har den ikke været i eksternt review. Peer reviewede forskningsartikler er under udarbejdelse.

På Aarhus Universitet er projektet forankret ved Institut for Kommunikation og Kultur samt Center for Kulturevaluering.

Forsidefotos fra øverst t.v.:

Børnekulturhus Ama'r
Union

Kulturværftet/Toldkammeret
Culture Shift

ARoS Aarhus Kunstmuseum
Nordisk Teaterlaboratorium -

Odin Teatret

Torup Ting

Dronninglund Bibliotek

Katuaq

Institut for (X)

Byens Hus

Kultur- og Sundhedscenter InSide

Ungdomskulturhuset UKH

Vestbyens Beboerhus

Trekanten bibliotek- & kulturhus

KunstSmedjen

Fredensborg bibliotekerne

Godsbanen

Tobakken

Roberthus - Vejle Bibliotekerne

KulturHotellet

KU.BE

Holbæk Bibliotekerne

Ungdomshuset Odense

Huset-KBH

Nygadehuset

Manegen

Citater på bagsiden stammer i nævnte rækkefølge fra interviews med brugere i Roberthus – Vejlebibliotekerne, d.s., Institut for (X) og Ungdomskulturhuset UKH.

Deltagelse i kulturhuse og andre borgerinvolverende kulturinstitutioner

Kapitel 1: Indledning	5	Kapitel 5: Former	24
Forskningsspørgsmål	5	Lokaliseret samvær	25
Andre udgivelser	6	Æstetisk opmærksomhed	25
Læsevejledning	7	Undervisning/vidensdeling	26
		Samskabelse	27
Kapitel 2: Metode	10	Kropslig udfoldelse/leg/spil	27
Udvælgelse af kulturhuse	10	Deling af fysiske ressourcer	28
Fem metoder til at undersøge sit eget kulturhus	11	Offentligheder	28
		Medbestemmelse	29
Kapitel 3: Rum	14	Kapitel 6: Værdier	30
Det sociale rum	15	Velvære	31
Det hjemlige rum	15	Fællesskab	31
Det inviterende rum	16	Social inklusion	32
Det ekskluderende rum	17	Myndiggørelse	33
Rummets størrelse	17	Kulturel/politisk refleksion	33
Rummet som en del af lokalsamfundet	18	Bæredygtighed	34
		Lokal udvikling	34
Kapitel 4: Menneskene	19	Læring	35
Frivillige	19	Kreativitet	35
Brugergruppernes sammensætning	20	Æstetisk intensitet	35
Kvinder og mænd	20	Aktiviteter, deltagesformer og værdier	36
Internationals	21		
Socialt udsatte	21	Kapitel 7: anbefalinger	38
Ældre	22		
Unge	22		

Kapitel 1: Indledning

I denne rapport præsenterer vi resultaterne af DELTAG, et projekt hvor kulturhuse og andre borgerinddragende kulturinstitutioner har undersøgt deltagelsesformer og værdien af deltagelse i en række forskellige kulturhuse i hele Danmark.

Det særlige ved DELTAG er, at undersøgelsen af deltagelse er sket gennem deltagelse. Det betyder, at medarbejdere eller frivillige fra 28 kulturhuse selv har gennemført en undersøgelse af deltagelsen i deres egne kulturhuse. Det er sket i samarbejde med tre forskere fra Institut for Kultur og Kommunikation ved Aarhus Universitet, der har udviklet og introduceret til metoderne og har stået for den endelige, overordnede analyse. Alt sammen i tæt samarbejde med foreningen Kulturhuse i Danmark, som har haft projektledelsen. Deltagelse har været et omdrejningspunkt i projektet, og vi har i alle faser af projektet været inddragende.

Projektet er støttet af Nordea-fonden, der har set, at denne form for undersøgelse har et udviklingsperspektiv i forhold til at forstå og kvalificere deltagelsesprocesser i de mange kulturhuse og kulturinstitutioner, der skaber rammerne for borgernes deltagelse i kultur.

Denne rapport videreformidler viden, der er skabt i projektet om deltagelse, om kulturhusene som rammen om deltagelse, om de brugere, der kommer i og medskaber kulturhusene og om de effekter og værdier, deltagelsesformerne har.

Forskningsspørgsmål

Det, vi i DELTAG har ønsket at skabe viden om, er formuleret i tre forskningsspørgsmål, der samtidig har været rammesættende for medforskernes undersøgelser. Spørgsmålene er:

- Hvilke deltagelsespraksisser udfoldes i kulturhusene/-institutionerne?
- Hvordan hænger disse deltagelsesformer sammen med organisationsformerne i kulturhusene/-institutionerne?
- Hvilke effekter og værdier har (de forskellige former for) deltagelse for deltagerne, for kulturhusene/-institutionerne og evt. for lokalområdet eller andre?

Denne rapport bygger på de data og de delanalyser, der er lavet af medforskerne. Vi går på tværs af de forskellige huse og datatyper og undersøger mønstre. Også i vores analyse forholder vi os til ovennævnte forskningsspørgsmål og tegner et billede af fælles udfordringer, betydningen af forskellige rammebetingelser og værdier og effekter af kulturhusenes mangfoldige deltagelsesformer. I denne rapport forholder vi os især til spørgsmål 1 og 3, mens spørgsmål 2 i højere grad er dækket i fx DELTAGs første rapport.

Analyserne bidrager til DELTAGs overordnede formål:

- At skabe lokal opkvalificering og dermed styrke udviklingsmulighederne for kulturhuse og andre borgerinvolverende kulturinstitutioner.
- At skabe øget viden om borgerinddragelse og deltagelsesprocesser i kulturhusene/-institutionerne samt om disses betydning for kreativ udfoldelse, sociale fællesskaber og uformelle lære- og demokratiprocesser.
- At udvikle en borgerinvolverende forskningsmetode, der kan bruges i fremtidige samarbejder mellem forskere og kulturhuse/-institutioner

Medforskerne har gennem de sidste 1½ år skabt øget viden om deltagelse, der danner grundlag for videre udvikling i deres egne huse. Rapporten har til formål at dele og formidle den skabte viden, så den også kan komme et bredt felt af kulturhuse og andre borgerinddragende kulturinstitutioner til gode.

Andre udgivelser

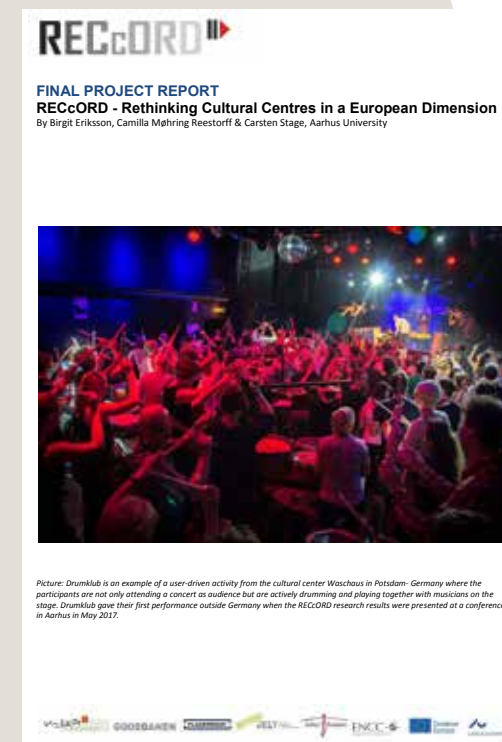
Denne afsluttende rapport fra DELTAG supplerer projektets to andre udgivelser.

Første udgivelse var rapporten "Kulturhuse i Danmark - et kvantitativt studie af et mangfoldigt felt", der præsenterer resultaterne af en spørgeskemaundersøgelse blandt kulturhusledere i Danmark. Her findes et overblik over kulturhusene, deres forskellighed ift. størrelse, aktiviteter, bemanning samt indsigt i deres aktiviteter og værdier.

Anden udgivelse er "Deltagelse i kulturhuse og kulturinstitutioner. En lille guide til udvikling". Den er et godt eksempel på projektets grundtanke om at gøre deltagelse, idet det her er kulturhusmedarbejderne, der har været drivende kræfter i at viderefordre de metoder, der er anvendt i projektet, og dermed også viderefordre deres erfaringer med, hvilken viden kulturhuse og andre borgerinddragende kulturinstitutioner kan få gennem undersøgelser af egen praksis.

Herudover vil forskerne i projektet gennem de næste par år udgive egentlige forskningspublikationer om projektets resultater og metoder. Et forskningsmæssigt hovedresultat vil være Karen Nordentofts ph.d.-afhandling, der er under udarbejdelse.

DELTAG bygger videre på RECcORD-projektet, hvor Birgit Eriksson, Carsten Stage og Camilla Møhring Reestorff med et lidt andet metodisk setup undersøgte deltagelsesformer og -effekter i en række europæiske kulturhuse i perioden 2015-2017. Disse er beskrevet i projektets afsluttende rapport: "FINAL PROJECT REPORT RECcORD - Rethinking Cultural Centres in a European Dimension". Vi har i DELTAG bygget på resultaterne, udviklet metoderne, fokuseret på de danske kulturhuse og videreudviklet den viden, der findes om kulturel deltagelse.

Læsevejledning

Vi præsenterer her en samlet analyse af deltagelsesformer og -værdier i de 28 kulturhuse. Analysen er grundlæggende struktureret om tre elementer, som vi ser som centrale for deltagelse: Rammerne, deltagerne og aktiviteterne. Rapporten er struktureret på den måde, at vi i kapitel 2 præsenterer den inddragende forskningsmetode samt de konkrete fem metoder, der har været anvendt af medforskerne i undersøgelsen.

Herefter fokuseres der i kapitel 3 på husenes rum og betydningen af rammerne for deltagelse.

I kapitel 4 er det brugerne, der er i centrum. Her undersøger vi både de forskellige roller, som brugerne har i kulturhusene og de forskellige brugergrupper, der kommer – og i nogle tilfælde ikke kommer – i kulturhusene.

Kapitel 5 udfolder en analyse af de forskellige deltagelsesformer og værdierne heraf.

I den afsluttende konklusion kommer vi med vores bud på, hvordan undersøgelsens resultater og projektets erfaringer kan anvendes i praksis andre steder end i de kulturhuse, hvor medforskerne har gjort en stor indsats for at teste metoder, samle data og producere viden.

Centrale ord og begreber

■ **DELTAGELSE:** Deltagelsesbegrebet er bredt, og i kulturhusene dækker deltagelse over mange forskellige praksisser, hvor den enkelte bruger sammen med andre indgår i en større sammenhæng. Det kan fx være en fælles kunstnerisk oplevelse eller kreativ produktion, en verbal eller fysisk udveksling, en kollektiv lære- eller beslutningsproces. Kulturhusene er ikke kun ramme om kulturel, men også om social og demokratisk deltagelse, og i DELTAG har det været vigtigt at inkludere den mangfoldighed af deltagelsesformer, der konkret udfolder sig. Disse opfatter vi som sidestillede, og vi skelner derfor ikke mellem god og mindre god deltagelse.

■ **KULTURHUS:** DELTAG inkluderer det, vi har kaldt kulturhuse og andre borgerinddragende kulturinstitutioner. I den kvantitative rapport var vores definition på et kulturhus, at det skulle have mindst tre af følgende fem: Åbne rum, scene eller udstillingsrum, værksteder, mad/drikke samt personale/frivillige, der kan understøtte borgerinitierede aktiviteter. I den del af DELTAG, hvor vi har inviteret kulturhusmedarbejdere ind som medforskere, har vi været endnu bredere, idet det har været vigtigt netop også at få institutioner og organisationer med, der ikke er kulturhuse i traditionel forstand, men som praktiserer og prioriterer deltagelse. Det gælder for eksempel en række biblioteker, et kunstmuseum og et landsbyfællesskab. Den konkrete liste kan ses på side 8 og 9. I rapporten betegner vi dem alle sammen som kulturhuse, idet vi anerkender, at de alle rummer en række deltagelsesformer samtidig med, at de er vidt forskellige, når det kommer til organisering, aktiviteter, størrelse osv.

■ **BRUGERE:** Vi anvender betegnelsen brugere om dem, der kommer i kulturhuset og gør noget, hvad enten det er som frivillig, som udøvende, som gæst i caféen eller som publikum (se kapitel 4 for en uddybning). Denne brede forståelse af, hvem der er brugere, hænger tæt sammen med vores forståelse af deltagelsesbegrebet, og vores anerkendelse af en lang række forskellige deltagelsesformer.

Der er en række værdisætninger knyttet til forskellige betegnelser som fx kunde eller borger. Vi har valgt det begreb brugere, fordi det spænder bredt, og fordi vi mener, at det er det mindst værdiladede ord. I rapporten bruger vi dog også ordet deltager, når det drejer sig om deltagelse i en specifik aktivitet e.l.

■ **MEDFORSKERE:** Når vi i denne rapport skriver om medforskere, så er det de kulturhusmedarbejdere, frivillige eller ledere, der har taget ansvaret for DELTAGs kvalitative dataindsamling. Ud over kulturhusmedarbejdere, har andre medforskere været på banen – herunder ikke mindst personer fra foreningen Kulturhuse i Danmark (KHID), der har været en vigtig deltager i forskningsprocessen.

FOLKENE BAG

AARHUS UNIVERSITET:

Birgit Eriksson
Louise Ejgod Hansen
Karen Nordentoft

KULTURHUSENE I DANMARK:

Søren Søeborg Ohlsen
Peter Ørting
Mette Strømgaard Dalby

Studentermedhjælp:

Rasmus Kvistgaard Boelsmand

DELTAGENDE KULTURHUSE

ARoS Aarhus Kunstmuseum: Kunstmuseum i Aarhus, selvejende institution med over 50 ansatte og et besøgstal i 2020 på over 400.000. Gennem ARoS Public har museet de senere år fokuseret på mere deltagende og borgerinvolverende aktiviteter ud over udstillinger.

Medforsker: Marianne Grymer Bargeman

Byens Hus: Demokratihus i Roskilde, kommunal institution med 4-5 professionelle årsværk. Byens hus rummer ud over debat- og kulturarrangementer et kontorfællesskab for en række kulturorganisationer.

Medforsker: Mie Hein Jørgensen

Børnekulturhus Ama'r: Kommunalt børnekulturhus med kulturaktiviteter for børn i både skole, institution og fritid. Aktiviteterne inkluderer både faste hold og drop-in aktiviteter.

Medforsker: Søs Vibeke Nielsen

Culture Shift: Lille non-profit organisation hjemmørende i Billund Kommune, hvor de arrangerer og faciliterer en lang række aktiviteter, der gerne skaber møder på tværs af internationale og lokale borgere i kommunen.

Medforsker: Rachel Faulkner

Dronninglund Bibliotek: Folkebibliotek i Brønderslev Kommune beliggende i nybyggede biblioteksbygninger i Dronninglund.

Medforsker: Bent Jørgensen

Fredensborg Bibliotekerne: Folkebibliotek med fire afdelinger i Fredensborg Kommune.

Medforsker: Christina Skov Petersen

Godsbanen: Kulturhus med værksteder, scene, spillested, mødelokaler m.m. Selvejende institution i Aarhus Kommune. Godsbanen huser en række selvstændige organisationer herunder kunstneriske produktionscentre.

Medforsker: Trine Sørensen

Holbæk Bibliotekerne: Folkebibliotek med fire afdelinger (plus et afhentningssted) i Holbæk Kommune.

Medforsker: Anders Sejerø

Huset-KBH: Kommunalt kulturhus i Københavns Kommune, der danner rammen for en bred vifte af kulturoplevelser. Foreninger, kultur-entreprenører mfl. har ligeledes mulighed for at skabe egne kulturelle aktiviteter i samarbejde med Husets personale.

Medforsker: Andreas Poppenbøl Hansen

Institut for (X): Platform for kultur, erhverv og uddannelse i Aarhus Kommune. Uafhængig, selvstændig forening, der er opstået som et borgerinitiativ. Fungerer som arbejdsfællesskab med kontorpladser og værksteder, hvor der også skabes forskellige kulturelle aktiviteter.

Medforsker: Jonas Bøgh Larsen

Katuaq: Kulturhus beliggende i midten af Nuuk. De skaber forskellige kulturoplevelser for både børn og voksne - bl.a. koncerter, teater, kunstudstillinger og biografforestillinger. Huset har ligeledes café, konference- og mødefaciliteter. Selvejende institution med over 50 årsværk.

Medforsker: Arnakkuluk Jo Kleist

KU.BE: Kultur- og bevægelseshus på Frederiksberg, der arbejder i spændingsfeltet mellem kultur, sundhed og bevægelse. Huset rummer både etablerede foreninger og kulturinstitutioner (bl.a. et bibliotek) samt mere spontane, selvorganiserede aktiviteter. Stort fokus på samskabelse og innovation.

Medforsker: Nana Weien Okholm

Kultur- og Sundhedscenter InSide: Kommunalt kulturhus beliggende i Hammel. Huset huser bl.a. bibliotek, sundhedscenter, møde- og selskabslokaler, lokalhistorisk arkiv, galleri, café/restaurant og åbne værksteder. Både InSide samt foreninger og private arrangerer forskellige aktiviteter fx foredrag og koncerter i huset. Der hører desuden et udendørsareal til, hvor man kan være aktiv på forskellige måder.

Medforsker: Lene Bjarke Skov

KulturHotellet: Kommunalt kultur- og borgerhus beliggende i den gamle landevejskro i Rønne med nytbygget teatersal. I huset holder Syddjurs Egnsteater og Kulturskole til, men det benyttes også af en bred vifte af lokale borgere, foreninger og aftenskoler. Der tilbydes forskellige kulturarrangementer, som præges af 'beboerne'.

Medforsker: Rebekka Evangelia Vetter

Kulturværftet/Toldkammeret: Toldkammeret er et borgernært kulturhus og indgår som en del af Kulturværftet i Helsingør. Stedet indeholder et spisested, men tilbyder også en række forskellige kulturelle arrangementer såsom fællesspisning, koncerter, billedskole, forfatteraftener, dans m.m.

Medforskere: Elisabeth Fromm og Søs Krogh Vikkelsø

KunstSmedjen: Center for kunst- og kulturproduktion i den gamle smedje på Musicon i Roskilde. En forening med medlemmer, der styrer kunstværksted, kunstneratelier og galleri samt scene for musik og performance. Stedet drives af frivillige.

Medforsker: Erik Schwarzbart

Manegen: Kommunalt drevet kulturhus i Sæby. Huset er centrum for en lang række kulturelle aktiviteter og arrangementer og anvendes dagligt af forskellige foreninger og brugere, samt Musikskolen som anvender en del af huset. Manegen er et åbent og tilgængeligt hus for alle, der ønsker at skabe rammerne for et stærkt kultur- og fritidsliv i Frederikshavn Kommune.

Medforsker: Uffe Borg

Nordisk Teaterlaboratorium – Odin Teateret: Selvejende institution i Holstebro Kommune. Foruden teaterproduktion og -forestillinger, har de fokus på at undervise og forske i teatrets teori og praksis. Meget sker på stedet, men de turnerer også med deres forestillinger.

Medforsker: Ulrik Skeel

Nygadehuset: Kulturhus, der hører under Aabenraa Biblioteker og Kulturhuse. Har åbne værksteder og afholder diverse arrangementer såsom kreative workshops for børn, koncerter og foredrag.

Medforsker: Pernille Hede Moody Jensen

Roberthus – Vejle Bibliotekerne: Kulturhus i det gamle Egtved Rådhus. Foruden bibliotek rummer bygningen også lokaler, som kan benyttes af lokale foreninger og brugere i folkeoplysningsøjemed.

Medforsker: Anne Birgitte Hundahl Langkilde

Settle n' Share, Roskilde Festival: Initiativ under Roskilde Festival Højskole, hvor man forsøger at fremme fælleskab på tværs af camps i en bestemt del af camp-området under festivalen. Arbejdet omkring initiativet styres af frivillige, der etablerer sit årligt tilbagevendende kulturhus som en lejr under Roskilde Festivalen

Medforskere: Anette Jorn og Dea Højsteen

Tobakken: Multihus i den gamle tobaksfabrik i Esbjerg. Stedet fungerer som selvejende institution og består bl.a. af spillested, café, åbne værksteder, biograf og øvelokaler. De arrangerer forskellige kulturelle aktiviteter, hvoraf en del er særligt målrettet unge.

Medforsker: Jan Mols

Torup Ting: Alternativt kulturhus uden faste lokaler. De har til formål at udvikle Torup og omegn og har fokus på at engagere borgerne og støtte lokale initiativer. De består af små arbejdsgrupper, som samarbejder med lokale virksomheder, institutioner og myndigheder. Har fokus på alt fra kultur til trafikikkerhed.

Medforsker: Catalina Odile Sommer

Trekanten Bibliotek og Kulturhus: Kulturhus med mange forskellige tilbud og funktioner under Aalborg Kommune. Huset huser forskellige lokale foreninger og rummer desuden café og makerspace med forskellige værkstedstilbud.

Medforsker: Michael Mansdotter

Ungdomshuset Odense: Kommunalt ejet hus, som overvejende benyttes af unge mellem 14 og 29 år. Stedet bygger på de unges initiativer, hvor de er en del af foreninger, deltager i undervisning, bruger værksteder eller får rådgivning på og laver egne projekter. Har til formål at opbygge et bredt, attraktivt ungdomsmiljø.

Medforsker: Karsten Damgaard og Anja Marie Raagaard

Ungdomskulturhuset UKH: Et kommunalt hus for unge i alderen 15-30 år i Aarhus Kommune. De har fokus på mangfoldighed med plads til kreative udfoldelser, iværksætteri og events. Kalder sig for et do-ocracy – det er dem, som engagerer sig i huset, der har indflydelse og medbestemmelse.

Medforskere: Felis Dos, Iben Tryel og Ruth Morell

Union: Kulturhus under Københavns Kommune. De har fokus på det interkulturelle og samskabende og huser forskellige foreninger og organisationer, som står for diverse aktiviteter. Huset rummer bl.a. danse- og mødelokaler, lydstudie, café og spillested.

Medforsker: Jesper Lemke og Cheni Marquard Foo

Vestbyens Beboerhus: Selvejende medborgerhus i Horsens. Huser forskellige grupper, som udbyder en række aktiviteter fx fotohold, bordtennis, keramik, singlerock, valgmenighed m.v.

Medforsker: Hanne Dam

Herudover har følgende kulturhuse været en del af processen: **Insp!** i Roskilde, **Kulturhuset Gimle** i Føllenslev, **Jonstruphus** i Jonstrup, **Markant** i Børkop, **Beboernes hus** i Aarhus, **Det Nordatlantiske Fyr** i Hanstholm i Hanstholm og **Puls** i Høje Gladsaxe.

Kapitel 2: Metode

Helt overordnet har den metodiske tilgang til DELTAG været baseret på deltagelse. Projektet er udviklet i et samarbejde mellem repræsentanter for foreningen Kulturhusene i Danmark og forskere fra Aarhus Universitet (AU), som samlet har udgjort projektets styregruppe. Disse to partnere – KHiD og AU – har gennemført projektet i et tæt samarbejde med en tredje partnergruppe: medforskere fra 28 kulturhuse. Medforskernes bidrag til projektet har primært været at indsamle data om deres egne kulturhuse samt at dele deres data og viden med både forskerne og hinanden. KHiD har forestået den praktiske organisering af projektet og bidraget med en viden om danske kulturhuse, der er opbygget gennem mange år. AU har forestået den teoretiske og metodiske udvikling af projektet samt bidraget med forskningsbaserede analyser af data. Projektet havde ikke været muligt uden de tre partners samarbejde.

At arbejde med en deltagelsesbaseret metode kræver, at man som forsker er villig til at dele bestemmelses- og definitionsretten over et projekt, at man kan inkludere forskellige erkendelsesinteresser og vidensformer, og at man er åben for forslag til justering af fx begreber og metoder. Deltagelsesmetoden har samtidig betydet:

- at der undervejs i projektet er udviklet begreber og forståelser, der både rummer elementer fra kulturhusenes mangfoldige praksisser og fra aktuelle deltagelsesteorier
- at metoderne undervejs er blevet tilpasset og anvendt af medforskerne på en måde, der passede til deres virkelighed i egne kulturhuse
- at medforskerne i netværksgrupper har delt og diskuteret deres erfaringer med dataindsamling og deres analyser og refleksioner med hinanden

- at universitetsforskerne som en del af forskningsprocessen har præsenteret og diskuteret foreløbige analyser med medforskerne og fået feedback, der har influeret på forståelsen af data

Analyserne, der præsenteres i denne rapport, har således været diskuteret med medforskerne af flere omgange. Det er sket i respekt for, at mens forskerne bag rapporten er eksperter i forskning i kulturhuse og deltagelse, så er medforskerne eksperter i deres egne kulturhuse og i de deltagelsesformer og -værdier, der findes der. Sidstnævnte ekspertviden har været afgørende for forståelsen af data og dermed for analyserne, men også for den videre formidling af forskningsresultaterne. Som nævnt har nogle af medforskerne således på baggrund af deres erfaringer i projektet selvstændigt taget initiativ til og i samarbejde med universitetsforskerne skrevet en guide til udvikling af kulturhuse og -institutioner, som er interesserede i at arbejde med borgerinddragelse: https://pure.au.dk/portal/files/218977505/DELTAG_GUIDE_PRINT.pdf

Udvælgelse af kulturhuse

Hvilke kulturhuse, medforskerne kommer fra, og ikke mindst hvilke kulturhuse, som ikke er med i denne del af DELTAG, har betydning for de endelige analyser. De deltagende kulturhuse blev udvalgt efter en ansøgningsrunde med frist 1/10 2019. I alt 52 kulturhuse og andre borgerinddragende kulturinstitutioner ansøgte, og heraf blev 35 udvalgt af KHiD og projektets forskere. Valget af de 35 blev foretaget ud fra en samlet vurdering af 1) ansøgernes motivation til og mulighed for at deltage, 2) en stor organisatorisk, størrelses- og aktivitetsmæssig spredning i den samlede gruppe, og 3) et ønske om geografisk fordeling af kulturhusene. De udvalgte huse har stor spredning, men allerede fra start-en kunne vi konstatere visse skævheder i ansøgerfeltet og dermed også i de udvalgte huse. Der var for eksempel relativt

få ansøgere fra Fyn, Sydsjælland og øerne. Blandt de øvrige borgerinddragende kulturhuse var der langt flest biblioteker, mens kun ét kunstmuseum og ét teater har deltaget. Der var relativt få, der kom fra frivilligt drevne kulturhuse. Især sidstnævnte skævhed er blevet større af det frafald, der er sket i løbet af projektperioden, hvor især medforskere, som var frivillige i deres kulturhuse, har måttet trække sig fra projektet. Det skyldes en kombination af manglende ressourcer og at Covid-19 forsinkede eller umuliggjorde dataindsamling i nogle af kulturhusene. Covid-19 har i det hele taget stillet meget store krav til medforskernes vedholdenhed og været en medvirkende årsag til, at nogle faldt fra. Den har også betydet, at dataindsamlingen, der forløb i perioden 1/1 2020-1/2 2021 er sket i en periode, hvor såvel kulturhusene som DELTAG har måttet tilpasse sig en hel eller delvis nedlukning af fysiske møder og aktiviteter. Det betyder fx, at det ikke har været muligt at observere store koncerter e.l. Det har dog stadig været muligt at interviewe brugerne om dem, og vi har helt overordnet tilrettelagt dataindsamlingen, så vi har fået en viden om kulturhuse, der ikke primært handler om situationen under Covid-19, men er mere generel.

Fem metoder til at undersøge sit eget kulturhus

I DELTAG har medforskerne undersøgt deres eget kulturhus ved hjælp af fem kvalitative metoder, som vi universitetsforskere instruerede dem i, dels på et to-dages opstartseminar december 2019, dels i en skriftlig metodeguide. Ved seminaret og i metodeguiden blev medforskerne også introduceret til førnævnte RECcORD-projekt om europæiske kulturhuse. Fokus var her på RECcORDs kortlægning af seks forskellige deltagerformer og ni forskellige potentielle effekter af disse. Medforskerne blev opfordret til at have øjne og ører åbne for såvel disse som andre deltagerformer og mulige effekter i deres eget kulturhus.

De fem metoder, som medforskerne brugte, var grafisk kortlægning, dokumentanalyse, observation, interviews og autoetnografi:

Grafisk kortlægning Trekanten

Opslagstavlen på KulturHotellet

Kunstworkshop i Katuaq

GRAFISK KORTLÆGNING er en visuel fremstilling, der giver et overblik over kulturhuset og dets aktiviteter: Hvad foregår der, hvor sker det, hvem er involveret, og hvilke relationer er der imellem dem? Den grafiske kortlægning vil ofte indeholde rum, genstande, aktører og aktiviteter, men kan også indeholde fx ressourcer, opdrag, magtforhold og eksterne relationer.

Den konkrete opgave var at kortlægge kulturhuset og de former for deltagelse, der finder sted i det.

DOKUMENTANALYSE sker gennem udvælgelse og analyse af (nogle af) kulturhusets centrale dokumenter. Herigenem kan man opnå viden om, hvordan kulturhuset præsenterer sig for offentligheden og forstår sig selv, sine brugere og deltageraktiviteter. Dokumenter kan fx være vedtægter, hjemmeside(r), foto af opslagstavle eller skiltning, kalender, mødereferat, regler for brug af lokaler, kontraktsskemaer, invitation til arrangement eller opslag på sociale medier.

Opgaven var her at indsamle 5-10 dokumenter om deltageraktiviteter i kulturhuset, at begrunde udvalget og at analysere de enkelte dokumenter.

OBSERVATION handler om at se på, lytte til og i det hele taget sansen en social situation på første hånd og dokumentere det, man er vidne til. Formålet er at få indsigt i kulturelle (hverdags)praksisser – herunder både verbal og ikke-verbal interaktion mellem aktørerne, og hvordan de forholder sig til såvel rum som genstande.

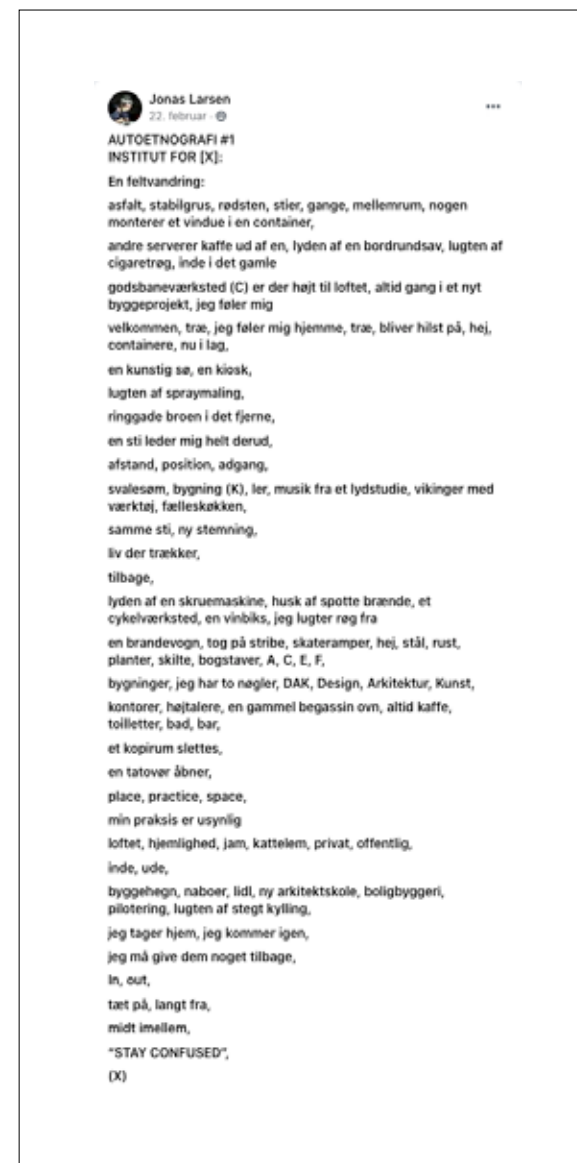
Den konkrete opgave var her at gennemføre mindst tre observationer, hver af mindst én times varighed. Observationerne var strukturerede, dvs. at de blev udført med støtte fra et skema til brug for feltnoter. Der skulle også dokumenteres med fotos.

Observation: Play Walk arrangeret af Culture Shift

INTERVIEWS laver man for at få indsigt i de interviewedes egne perspektiver. I DELTAG er formålet med interviews især at undersøge, hvordan brugerne oplever og forstår deres egen deltagelse i kulturhusets aktiviteter, men de mange interviews omhandler også andre emner, som interviewer og/eller bruger finder vigtige. Brugere kan være publikummer, frivillige, eller nogle, der kommer i husets café eller åbne rum, og alle interviews havde fokus på en given aktivitet eller måde at deltage på. Opgaven var her at gennemføre semi-strukturerede interviews med mindst seks brugere (6-9 enkeltinterviews eller to gruppeinterviews) om deltagelse samt at transskribere og analysere de gennemførte interviews.

AUTOETNOGRAFI er en metode, som kan anvendes for at fastholde ens egen oplevelse, reaktion og refleksion, når man udforsker et givent felt. Metoden søger at beskrive og analysere personlige erfaringer for derigennem at forstå kulturelle erfaringer. Metoden kan gøre det lettere at genbesøge ens intuitive analyse af en situation eller at blive opmærksom på ens egen position, inklusiv fordomme, der kan farve den udforskning, man er i gang med. Autoetnografien er subjektiv og tillader, at personlige reaktioner, tanker og erkendelser får plads. Den konkrete opgave var her at skrive mindst tre autoetnografiske tekster (gerne med tilhørende fotos) om medforskerens egne oplevelser af deltagelse i sit kulturhus og/eller i DELTAG-projektet. Autoetnografierne blev uploadet til en fælles, lukket Facebook-gruppe for at fremme udvekslingen mellem medforskerne.

Fordelen ved at bruge flere metoder var, at emnet deltagelse dermed kunne belyses på forskellige måder og fra forskellige perspektiver. Dermed øgede vi chancerne for at finde det, som måske ville undslippe opmærksomheden, hvis vi kun brugte én eller få metoder.

Det datasæt, vi fik ind med disse fem metoder, er særdeles heterogent. Heterogeniteten skyldes både metodernes og medforskerens forskellighed. Med hensyn til metodernes forskellighed inkluderer datatyperne både indsamlede data (dokumenter), producerede data (interviews og observation) og kreative data (grafisk kortlægning og autoetnografi). Dette gav en mangfoldighed af udtryk og mindskede risikoen for, at resultaterne tog for meget farve af den enkelte medforsker eller af os universitetsforskere, der havde defineret opgaverne og også udarbejdet interviewguides og observationsskemaer med vejledende spørgsmål. Men det gjorde også, at metoderne kunne imødekomme medforskere med forskellige kompetencer. Mens medforskerne fx i den grafiske kortlægning kunne bruge deres forhåndsviden og kreativitet og i dokumentanalysen kunne arbejde systematisk og analytisk, havde de i interviewet mere brug for deres nysgerrighed og lydhørhed. Dette betød naturligvis, at ikke alle følte sig lige hjemme i alle metoder, men det betød også, at der var noget om ikke for enhver smag og kompetence, så i hvert fald for mange forskellige kompetencer og præferencer. Ikke alle kom i mål med alle fem metoder, men samlet gav metodernes og medforskerens forskellighed et særdeles omfattende og rigt datasæt.

Et så heterogent materiale vil ofte blive set som et problem inden for traditionel forskningspraksis. Som forskere vil vi dog argumentere for, at netop anvendelsen af de fem metoder og de meget forskellige medforskere er med til at sikre forskningsresultaternes gyldighed og troværdighed. Vi har balanceret heterogeniteten med en systematisk tilgang, hvor vi ikke bare har instrueret i metoder og defineret opgaver, men også har læst alt materialet meget tæt samt kodet og analyseret det med et særligt fokus på vores forskningsspørgsmål.

Indkomne data

GRAFISK KORTLÆGNING	61 fotos af kortlægninger 6 forklaringer 2 øvrige
DOKUMENTANALYSE	215 filer (fotos og pdf'er af dokumenter som fx flyers, plakater, vedtægter, analyser)
OBSERVATION	107 fotos 42 strukturerede observationer 5 feltnoter 8 øvrige dokumenter 3 lydfile
INTERVIEWS	6 fotos 104 lydfile 79 transskriptioner 41 analyser 28 metoderefleksioner
AUTOETNOGRAFI	27 tekster 3 fotos

Alle datatyperne baserer sig på subjektive valg, og det er naturligvis ikke uproblematisk naivt at stole på en medforskers fremstilling af sit eget kulturhus. Det kan være svært at undersøge sit eget sted, da det kan give en bias og en for positiv fremstilling. Her er det dog vigtigt at fremhæve, at alle medforskerne er gået ind i DELTAG med et ønske om at udvikle deres kulturhus, og at det fra starten har stået klart, at målet med projektet ikke var at kritisere enkelthuse, men at finde mønstre på tværs. Dette har utvivlsomt begrænset lysten til skønmalerier. Det samlede materiale peger da

også entydigt på, at der blandt medforskerne har været en beundringsværdig vilje til at dele problematiske projekter, konfliktfyldte processer og kritiske perspektiver. Dem har kulturhusene selv lært af, og de bidrager sammen med de mere positive processer til at gøre os klogere på borgerinvolverende kulturhuse udfordringer og muligheder.

Kapitel 3: Rum

Den komplekse kortlægning af Kulturværftet demonstrerer, at de forskellige rum rummer mange forskellige aktiviteter og deltagelsesformer.

Det siger næsten sig selv: at et kulturhus er en fysisk ramme om en række kulturelle aktiviteter. Det, der ikke i helt samme grad siger sig selv, men som er tydeligt i vores undersøgelse, er, at de fysiske rammer og deltagelsesformerne spiller sammen. Det er dette samspil mellem rum, brugere og aktiviteter, vi sætter fokus på i dette kapitel.

Samspillet skal forstås bredt, og vi er ikke udelukkende interesseret i de konkrete, fysiske rum. Fx har vi i DELTAG ikke interesseret os for antal kvadratmeter m.m., men nærmere for, hvad der sker i rummene – hvordan de rammesætter, muliggør og nogle gange hindrer deltagelsesformer. Medforskerens bidrag har vist, hvor forskellige husene og deres rum er, og at disse forskelle har en stor betydning for deltagelsesformerne. Som det fremgår af oversigten over de medvirkende kulturhuse kommer medforskerne fra alt fra ARoS, der med deres mange kvadratmeter store kunstmuseum danner én ramme om deltagelse, til Torup Ting, et kulturhus, der er defineret ved ikke at have ét bestemt hus, men bruger hele landsbyen og dens forskellige rum som ramme for deres aktiviteter.

Det er kendetegnende for kulturhusene, at de rummer mange forskellige aktiviteter (se DELTAG rapport 1 for en oversigt over aktivitetstyper i danske kulturhuse), og at der derfor typisk er behov for multifunktionelle rum, som om formiddagen kan danne ramme om babygymnastik, om eftermiddagen foredrag i ældrehøjskolen og om aftenen koncert med unge musiktalenter. Dette stiller nogle helt særlige krav til kulturhusenes rum, der ikke kan indrettes med ét formål og ikke er tiltænkt én bestemt brugergruppe.

Mangfoldigheden af kulturhuse viser med al tydelighed, at der ikke findes én bestemt ideel fysisk ramme for et kulturhus. Det afhænger af den lokale kontekst, af brugerne og af, hvilke former for deltagelse huset skal danne rammen om. Det er værd at holde fast i, at rummets værdi i høj grad skabes i et samspil mellem mennesker og aktiviteter. Det sociale aspekt fremhæves i mange interviews på tværs af husene og har stor betydning for, hvordan rummene opleves. Der er dog ingen tvivl om, at det fysiske rum bidrager i sig selv, og at dette bidrag er vigtigt at tænke med i alt fra den overordnede arkitektur til indretning og placering af mennesker i rummet. Et vigtigt aspekt er at tænke i muligheden for at skabe fleksible rum, der kan tilpasses de forskellige aktiviteter, og det at arbejde bevidst med stemning og relationer ift. de konkrete aktiviteter. Skal deltagerne sidde på lange rækker og se i samme retning, eller skal de sidde ved små borde forskellige steder i rummet? Fordrer aktivite-

ten et lille rum, der giver en tæthed og intimitet, eller er det bedre med et stort rum, hvor der er plads til bevægelse? Skal stemningen være hjemlig og hyggelig, eller er der behov for noget mere neutralt? Et andet aspekt, der er vigtigt at overveje, er, hvordan forskellige brugergrupper mødes eller ikke mødes i kulturhuset. Skaber møder forstyrrelser og frustration? Eller skaber det interaktion og gensidig inspiration? Også her er det fysiske rum afgørende.

Det sociale rum

Kulturhusene danner i meget høj grad ramme om sociale rum og fællesskaber. Det kommer tydeligt til syne, når fx foreninger 'indtager' et rum, som dermed udgør rammen om en fælles aktivitet. Et eksempel herpå er bridgeklubben i Kulturhuset InSide. Observationen viser, hvordan de gør rummet til deres:

"Når bridgeklubben rykker ind fornemmer man, at de 'overtager' lokalet ved at rykke rundt på borde og stole. En meget 'indforstået' aktivitet"

Et andet eksempel på et (udendørs)rum, som indtages af brugerne, er Institut for (X), hvor mange af de faste deltagere færdes hjemmevant på en måde, der også tydeliggør forskellen på dem og på nye brugere, der måske kommer for første gang. En ung kvinde, der kommer fast på Institut for (X), formulerer det således:

"Det handler meget om fællesskab, det er sindssygt givende som menneske, at man har sådan en lille familie, når man springer ud i ting. Det er jo det, kulturhuse kan, i stedet for at sidde på et kontor. Man har et fællesskab, man løfter i flok, og der er bare alle mulige forskellige mennesker med lidt den samme ånd og indstilling"

En del af det sociale rum er muligheden for at møde andre brugere. En kvindelig frivillig fra Nygadehuset beskriver stedet som ramme om sociale fællesskaber på denne måde:

"Jeg kan rigtig godt lide det der miljø omkring det her lille sted. Og så synes jeg, det er spændende at lære nogle mennesker at kende, som jeg ikke har valgt. Det synes jeg også er fedt."

Præcis det samme gør sig gældende i UKH. Selvom det umiddelbart kan virke som et kulturhus, der henvender sig til en bestemt målgruppe, nemlig unge, er der tale om en række forskellige grupperinger, der uden UKH som ramme ikke ville møde hinanden. Dette værdsættes af en af de brugere, der som udgangspunkt kommer i huset for at dyrke sin egen interesse:

"Jeg tror, at jeg ville have levet i sådan et kæmpe ekko-kammer i form af dem, som jeg møder på universitetet og dem, som jeg møder til træning, og så havde jeg haft en meget ensrettet mentalitet og været måske lidt fremmed over for alle andre. Men jeg har mødt alle mulige andre typer, som jeg synes har været mega berigende, det har været mega spændende. Og det er altså ikke noget, jeg tror, jeg havde gjort ellers. Så det har været fantastisk at møde mangfoldigheden i UKH udover at udvikle det, som man vidste i forvejen, at man godt kunne lide. Så alt i alt, altså på alle måder berigende. Både personligt, atletisk og intellektuelt."

Netop det fysiske rum som ramme om sociale fællesskaber peger direkte på de værdier, kulturhusene skaber, hvilket vi vender tilbage til i kapitel 6.

Det hjemlige rum

I en del observationer er stemningen i kulturhusene beskrevet som 'hjemlig' eller 'hyggelig'. Beskrivelser, der er klart positivt ladede, og som understreger det fællesskab, der er eller opstår i rummet under aktiviteten. Det hjemlige kommer i observationerne ofte til at stå i kontrast til det institutionelle, det formelle, hvor stemningen og de følelsesmæssige relationer mangler.

Samtidig har det også en værdi, at kulturhuset, trods det hyggelige, netop ikke er et privat rum, men mere en neutral grund, hvor ingen har hjemmebanefordel. Det ser vi fx på Kul-

turHotellet i Rønne, hvor en række kvinder mødes med deres sagsbehandlere gennem et projekt, hvor de syr muleposer. Normalt mødes de enten på et kommunekontor eller i kvindernes hjem, og KulturHotellet udgør i den sammenhæng en alternativ ramme, hvor også sagsbehandlere er på udebane, eller som den interviewede kvinde udtrykker det: *"på dybt vand"*.

I og med at kulturhusene vægter socialt samvær højt (DELTA rapport 1), giver det god mening, at den hjemlige stemning vægtes positivt. En vigtig refleksion i den sammenhæng er dog: for hvem? Kan det, der er hjemligt for nogen, virke fremmed for andre? I Konfus, som er en del af Tobakken i Esbjerg, mødes en række socialt udsatte unge i et rum, der i en af observationerne beskrives som både hjemligt og fremmed:

"Væggene er fyldt med gamle plakater med alt fra Kim Larsen til Slipknot, og de fleste af borgerne giver udtryk for, at de synes det er hyggeligt og hjemligt. Men et par stykker udtrykker også, at dette old school rock'n'roll look er så anderledes end det, de er vant til, at det er lidt ubehageligt – nærmest som om deres sanser kommer på overarbejde. Samtidig er alle dog enige om, at det er hyggeligt at sidde på Konfus og snakke over kaffe og boller. Der bruges udtryk som 'socialt samlingspunkt' og 'alt andet end et kommunekontor'"

De unges ejerskab til rummet og tilknytning til de kulturelle koder i rummet er meget lille, og som sådan bidrager rummet med en stemning, der er fremmed, og som det fremgår af citatet, måske endda en anelse utryk. Til gengæld identificerer de unge også det hjemlige, og de værdsætter dette som en modsætning til det institutionelle, der måske netop for denne gruppe socialt udsatte er særligt problematisk.

Også på Holbæk Bibliotek finder vi en beskrivelse af, at det er godt, at kulturhuset er noget andet end hjemmet. En af deltagerne i en læsekreds giver i et interview udtryk for værdien i, at biblioteket danner en ikke-privat ramme om deres samtaler om den læste bog og understreger *"vigtigheden af et neutralt upersonligt rum og faste rammer for at holde fokus på bogen."*

Det på en gang hjemlige og fremmede rum på Tobakken.

Der er altså tale om et dilemma og en balancegang: På den ene side bidrager en hjemlig og hyggelig stemning til det sociale samvær og skaber en positiv kontrast til det institutionelle. På den anden side har det kvaliteter, at kulturhuset netop ikke er 'nogens' hjem og dermed kan fungere som et tredje sted, hvor forskellige brugere kan mødes uden, at nogen er på hjemmebane.

Det inviterende rum

Især for målgrupper, der oplever forskellige former for barrierer i forhold til at komme i kulturhuset, er det vigtigt, at huset og rummene fremstår inviterende og signalerer, hvilke muligheder huset rummer. Helt lavpraktisk er det vigtigt, at det er nemt at finde rundt i huset og se, hvilke muligheder, der er hvor.

Det inviterende rum kan også være, at man føler sig velkommen og ikke behøver være bekymret for, at man gør noget galt. Et eksempel på, at de fysiske rammer inviterer brugerne til at engagere sig i aktiviteten, er fra Nygadehuset, hvor en række mødre deltager i den ret svinende aktivitet i form af babymaling. I observationen beskriver medforskeren, at *"det var fordrende for aktiviteten, at der i forvejen var maling på dug og stole. Det gjorde deltageren mindre nervøse ved deres børns malerhænder."*

I nogle kulturhuse udgør arkitekturen en barriere for intentionen om at skabe et inviterende rum. Det gælder på Roberthus, hvor en af de interviewede ildsjæle beskriver udfordringen på denne måde:

"Når man ser huset udefra, er det ikke særlig indbydende - det er en fin arkitektonisk bygning, og der er en flot skulptur af Robert Jacobsen udenfor, men huset åbner ikke op. Det signalerer ikke, hvad det indeholder: utallige historier, viden og læring, oplevelser, sang, kreative værksteder, ungdomsklub og små dagplejebørn etc. etc. Dertil kommer, at når der ikke er personale på biblioteket, så skal man logge sig ind med sit sundhedskort - og forinden have været på biblioteket for at blive oprettet."

Lidt på samme måde reflekteres der ift. Kultur- og Sundhedscenter InSide over, hvorvidt koblingen til sundhed i sig selv kan gøre huset uattraktivt for nogle grupper, fordi det potentielt fremstår som det, en af de interviewede kalder det *"pensionisthus"*.

Byens Hus oplevede under nedlukningen, at det fysiske hus i sig selv kan virke som en barriere for nogle. Da kulturhuset etablerede et udendørs 'Medborgerskab', kom helt nye grupper til, og især én person, der ikke tidligere havde været tilknyttet Byens Hus påtog sig et ansvar for medborgerskabet: *"Hun er generelt en person, som benytter sig enormt meget af faciliteterne omkring Byens hus, men ikke indenfor."* Vi vender tilbage til Medborgerskabet senere i rapporten, men drager her den mere generelle pointe, at nye rammer uden for institutionen tiltrækker brugere, der ikke normalt kommer. Det kan være en vigtig erfaring, hvis man som kulturhus

har et ønske om at henvende sig til nogle andre målgrupper. Det kan både bidrage til et mere ligeværdigt forhold, fordi alle pludselig er på udebane, men også at man med nye fysiske rammer tænker anderledes.

Det ekskluderende rum

Mange kulturhuse rummer en række forskellige målgrupper og arbejder aktivt for, at de alle skal føle sig velkomne i husene. Ofte er rum som fx caféen, hvor folk kan komme uden forudgående tilmelding eller tilknytning til huset, vigtige. Caféen er et rum, der også kendes fra andre sammenhænge end kulturhusene, og er et rum, de fleste er fortrolige med at anvende. Det, at caféen ligger i et kulturhus, kan dog også have en betydning for, hvem der ikke kommer i caféen. Det gælder fx caféen i Katuaq, der ganske vist beskrives som et mødested for mange forskellige mennesker, men samtidig er der også grupper, der vælger at mødes andre steder. Det reflekterer medforskeren over i sin observation:

"Vi ser cafeen som et åbent rum, som rummer mange forskellige slags folk, alt efter tidspunkt på dagen og ugen. Alt fra barselsgrupper til virksomhedsmøder foregår i cafeen. Katuaq ligger midt i byen og er del af hovedgaden. (...) Der er ikke lige så mange unge mennesker her som i caféen i indkøbscenteret f.eks."

Det er klart en udfordring at rumme mange forskellige brugergrupper, men også inden for en mere snæver brugergruppe er det vigtigt, at aktørerne i huset arbejder bevidst med at løse den opgave, det er at få nye brugere til at føle sig som en del af fællesskabet, hvilket overvejes af en af de faste brugere, der er blevet interviewet i UKH:

"Men at det helt vildt nemt kommer til at virke internt for folk, som kommer udefra. Det som jo er hele kernen ved det er, at du gerne bare må træde ind og lande der. Og det skal man bare virkelig få vist på en eller anden ordentlig måde, så man netop ikke er i tvivl om, at man kan høre til et sted, som man aldrig har været før, og man gerne må gå ind og føle sig hjemme."

Medborgerskabet er et udendørsrum, der under corona skabte en anden form for fællesskab, som ikke nødvendigvis krævede samtidig fysisk tilstedeværelse.

Hele spørgsmålet om social tryghed og om at føle sig tryk, vender vi tilbage til i næste kapitel.

Rummets størrelse

I mange af især observationerne fremhæves rummets størrelse. Det kan være, når rummet er for stort, og det dermed skaber en mindre tryk stemning, som det fx observeres til en familiekoncert i InSide: "rummet virkede meget stort, og nogle børn blev uvilkårligt lidt benovede over det store rum." Men for lidt plads kan bestemt også være et problem, især når det går ud over kvaliteten af aktiviteten. I Manegen i Sæby har slægtsforskningsforeningen et stort ønske om plads til at opbevare mere materiale end det, de kan have i det ene, aflåste skab, de har fået stillet til rådighed. Det giver de udtryk for i dette interview:

"Hvis vi skulle have det helt ideelt, så fik vi et hus, hvor vi kunne have alle vores ting stående i mapper. Et opholdssted, hvor vi selv kan lave vores kaffe, bestemme hvornår vi vil ind og så videre. Her kan vi ikke udvide. Vi har et skab, og det er alt, hvad vi kan få. Når projektoren og vores kaffekasse er kommet derind, så er det begrænset, hvad der er plads til."

Til trods for dette, er slægtsforskningsforeningen glade for at være i Manegen, bl.a. fordi fællesskabet i huset giver mulighed for at tiltrække flere, når foreningen laver udstillinger.

Et eksempel på, at størrelsen på det fysiske rum muliggør deltagelsesformer, er en gamer workshop på Fredensborg Bibliotek. Undervejs i workshoppen sker der en del side-mandslæring, og medforskeren observerer et stærkt socialt fællesskab omkring aktiviteten til trods for, at deltagerne som udgangspunkt sidder ved hver deres computer.

"Pladsen i rummet gør, at deltagerne frit kan bevæge sig rundt og hver især løbe lidt rundt, hoppe osv. og nemt kan se, hvad der sker på de andres computerskærme og hvad de andre laver."

God plads omkring computerne giver en afgørende mulighed for at udfolde det sociale fællesskab.

Denne form for deltagelse faciliteres af rummet, der understøtter det sociale fællesskab omkring aktiviteten.

Rummet som en del af lokalsamfundet

Ligesom kulturhusets fysiske rammer spiller sammen med deltagelsesformer og værdier, spiller kulturhuset også sammen med det lokalsamfund, kulturhuset indgår i. Et særligt eksempel på dette er Torup Ting, der netop er kendetegnet ved ikke at have et fysisk hus, men fx har et kældergalleri under Brugsen, og på den måde tilgængeliggør kunsten som en del af lokalsamfundet. Brugen af forskellige rum betyder også, at der opstår et samspil mellem aktivitet og rum, et samspil, der også kan skabe visse udfordringer, som fx når Torup DOK-by viser film i Torup Kirke. Medforskeren observerer her, at det har konsekvenser for den efterfølgende dialog: *"Kirkerummet lægger op til en styret diskussion."*

Dette ændrer dog ikke ved, at grundtanken bag Torup Ting er at skabe steder, hvor folk kan mødes. Det udtrykkes af en af de aktive i 'tinget' på denne måde:

"Og jeg synes det har utrolig stor betydning for livet på landet, at vi bevarer det. Det giver virkelig meget mening for mig at bidrage til det – på en eller anden måde – for hvis der ikke er de mødesteder og butikker, så bliver det hele så anonymt. Så går man rundt og forbi hinanden ude på vejen."

Her bliver konteksten – landsbyen og det landlige – vigtig for, hvordan kulturhuset er og hvilke værdier, der prioriteres. Det samme gælder for Culture Shift i Billund, en by med mange internationale borgere. En af brugerne fortæller i interviewet hvilke muligheder, det giver: *"Billund is a place where we are almost 80+ nationalities, we want just all the people to connect and they can come with their talent and their knowledge, or just to come share their views and exchange their thoughts"*. Culture Shift udspringer af det internationale miljø i Billund og formår i høj grad at engagere netop denne del af lokalsamfundet. På den måde forholder de sig aktivt til denne særlige kontekst.

Culture Shift er et godt eksempel på samspillet mellem lokalitet og kulturhus. Lokaliteten spiller sammen med husenes rum, hvad enten de er samlet i et hus, deler hus med andre eller er spredt ud over et større område. Begge dele danner en fysisk, kulturel, arkitektonisk og social ramme om de mennesker, der kommer i kulturhusene, og som vi fokuserer på i næste kapitel.

Opsamling

- Rummet i kulturhuset opstår i et samspil mellem de fysiske rammer, aktiviteten og de mennesker, der kommer i kulturhuset.
- Rum kan både inkludere og ekskludere bestemte brugere, og det handler ikke kun om arkitektur, men også om indretning og stemning.
- En af de vigtige balancer i kulturhusene er mellem det institutionelle og det hjemlige – det offentlige og det personlige. Et eller andet sted midt imellem opstår der en uformel stemning, som værdsættes af mange.

SPØRGSMÅL:

- Hvordan oplever brugerne rummene, når de kommer i huset for første gang?
- Hvilke muligheder er der for at omdanne rummene, så de passer til forskellige brugere og aktiviteter?

Kapitel 4: Menneskene

Helt centralt for borgerinvolvering i kulturhuse/-institutioner er, at de borgere, som kommer i husene, ikke blot ses som kulturforbrugere, der modtager et produkt eller en service, men som aktive brugere. Det betyder, at rollefordelingen som afsendere og modtagere ikke er entydig blandt dem, der befolker husene dagligt eller jævnligt, og det er meget forskelligt, hvem der arrangerer aktiviteter i husene. Det kan være ansatte i husene, foreninger i området, mindre virksomheder, offentlige forvaltninger, faste frivillige, menige borgere, kunstnere, forskellige kulturaktører eller NGO'er, der har kontorplads i huset. Det er naturligvis ikke alle kulturhuse, der har en så bred palette af arrangører. I en stor del af de mindre kulturhuse er der slet ikke eller kun få ansatte, og her vil langt størsteparten af aktiviteterne typisk være arrangeret af foreninger og grupper af frivillige. Men også i et stort og etableret kulturhus som Huset-KBH synes civilsamfundets engagement at være afgørende:

"Uden alle de frivillige organisationer, så ville sådan et hus jo ikke have været. Det ville det jo i teorien ikke. Så det er jo en enormt høj værdi" (Interview med kulturaktør/bruger)

At der er mange arrangører og arrangørgrupper i kulturhusene betyder også, at borgere kan indgå i husenes virke og aktiviteter i en række forskellige roller og ad flere kanaler. De kan fx komme i husene som:

- publikum, udøvende og brugere af husets rum og faciliteter

Og de kan tage del i at arrangere husets aktiviteter som:

- individuelle ikke-organiserede borgere
- frivillige/ansatte i en forening, der har fast tilknytning til huset og evt. en kontorplads
- ejer af eller tilknyttet en mindre virksomhed, der har fast tilknytning til huset og evt. en kontorplads

- frivillig tilknyttet huset
- medlem af bestyrelse eller andre organer i huset
- medarbejder i huset

I disse roller og funktioner kan der sagtens være overlap. Typisk vil én, der fx er medlem af en bestyrelse i et kulturhus også deltage i frivilligt, praktisk arbejde og bruge husets tilbud. Organisatorisk tegner der sig altså et komplekst billede af de forskellige aktører, der står for at arrangere aktiviteter for dem selv, hinanden og/eller andre.

I de følgende afsnit tematiserer vi dels de frivillige i kulturhusene, dels en række kategorier af brugere, som vi har fået indblik i gennem DELTAG.

Frivillige

Ovenfor fremgår det, at der er flere veje til, hvordan enkelte borgere kan engagere sig som frivillige i kulturhusene. I det hele taget 'fylder' frivillighed meget i husene, og derfor er det interessant at se, hvordan det kommer til udtryk i vores empiri.

Blandt de kulturhuse, som har været med i DELTAG, er der som nævnt kun få, hvis aktiviteter udelukkende eller hovedsageligt drives af frivillige. Det gælder Culture Shift, Torup Ting og Settle n' Share, der også alle tre er en art platforme uden fysiske huse.

Et eksempel på et arrangement, skabt udelukkende af frivillige, er Culture Shifts weekend-event Billund Fun Palace. Eventet havde et tætpakket program af workshops og leg og blev samskabt af 63 frivillige i alderen 6-60+ år. I sin analyse af indleverede dokumenter fremhæver medforskeren fra Culture Shift et dokument, der viser organisationens "approach to supporting volunteer participation." Med få ord udtrykker hun

et syn på civilsamfundets frivillige deltagelse som noget, der allerede er, og som organisationen blot skal understøtte. Frivilligheden er positivt ladet, hvilket en deltager i Fun Palace er helt på linje med: *"everyone is volunteering, there is no money involved and everyone from any age group can come and participate in all the activities, it was so wonderful to do that"*.

Mens Billund Fun Palace muliggjorde, at folk bidrog, som de evnede og havde lyst til men i nogen henseender blev opfattet som kaotisk, arbejder Settle n' Share mere systematisk med frivilliges opgaver og relationer. Organisationen publicerer en guide til frivillige feltansvarlige med klare retningslinjer, FAQ's og vejledning til den nøje tilrettelagte kommunikationsstruktur. Desuden opererer Settle n' Share med et årshjul,

Eventplan for Settle n' Share.

der angiver "hvilke frivilligroller der skal gøre hvad – hvornår." Frivillige træder altså ind i foruddefinerede roller med klare arbejdsopgaver. Der er med andre ord stor forskel på at deltage i en så systematiseret organisering og i en begivenhed som Billund Fun Palace. Hver form har forskellige kvaliteter og kan appellere til forskellige mennesker med forskellige behov. Men der er også den forskel, at mens Billund Fun Palace er en ny begivenhed, er Settle n' Share tilbagevendende, hvilket betyder, at de har oparbejdet og systematiseret deres erfaringer.

I mange kulturhuse er frivillige typisk knyttet til nogle specifikke løbende aktiviteter. I Dronninglund Biblioteks familiecafé er det en frivillig, der møder op 20 minutter før de andre for at lave kaffe og the. Hun er, som det hedder i observationen, tydeligvis kendt på biblioteket både som gæst og tovholder, idet hun hjemmefant går ind i personalets område. Det, at de frivillige bevæger sig i områder, hvor de øvrige brugere ikke kommer, signalerer, at de er med til at stå for arrangementerne. De er en tand mere 'hjemme' på stedet end andre. Samlet set giver det et billede af, at de frivillige både føler og tager medejerskab for arrangementerne i husene.

En anden måde, frivillige tager medejerskab på, finder vi i et dokument fra KU.BE. Dokumentet hedder "Frivilliges vision" og specificerer, hvordan de frivillige i KU.BEs 'KulturCrew' vil medvirke til at opnå den mere overordnede vision, som stedet har formuleret. De frivilliges vision har en mere operationel karakter end det overordnede visionsdokument og fokuserer blandt andet på, hvordan inddragelsen af borgere kan opnås gennem helt konkrete tiltag. Samtidig har visionen øje for nicheinteresser og nye trends i det omgivende samfund.

Kulturhuse kan også være platforme for frivillige, der forstår sig selv som aktivistiske. I den indsamlede empiri drejer det sig især om de unge brugere. I UKH fortæller mange af de interviewede om, hvordan de i huset skaber arrangementer og aktiviteter med kort vej fra idé til handling. Én af dem sætter ord på dét, hun og de andre gør, som 'kreativ aktivisme'. Også i Huset-KBH taler en bruger om kreativ aktivisme som sin praksis. Hun er med i det frivillige fællesskab Yellow Bean, der udgiver et politisk debatterende ungdomsmagasin. Med

magasinet og fællesskabet engagerer de sig i samfundsdebatten og ansporer andre unge til at gøre det samme. Fx er den interviewede bruger selv optaget af klimaaktivisme. Men aktivisme kan også være bredere end det. For hende er det vigtigt at være med til at etablere et alternativt rum, hvor hun selv oplever at få "et meget handlende fællesskab, et fællesskab, der har lyst til, at nu rykker vi et sted hen."

Som det fremgår, bidrager frivillige i kulturhuse med og motiveres af noget forskelligt. En helt central fællesnævner er dog dét at tage ansvar og (med)ejerskab for noget større end én selv. Uanset om det drejer sig om at brygge kaffe til et arrangement, arbejde visionært med kulturhusets udvikling, skabe spændende aktiviteter, etablere trygge fællesskaber og politiske debatfora eller arbejde for et endnu større og vidtrækkende bedste, klodens liv.

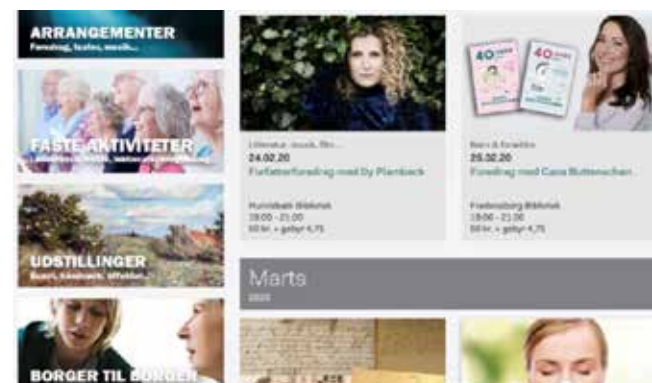
Brugergruppernes sammensætning

Helt generelt er det tydeligt, at mange kulturhuse gerne vil favne både brede og specifikke målgrupper og forsøger at afbalancere diverse hensyn til de forskellige målgrupper. At det er noget, kulturhuse arbejder med og reflekterer over, kommer fx til udtryk hos vores medforsker fra Manegen: "Hvordan skaber vi et hus, der altid er i udvikling og åben for alle målgrupper? Kan vi gøre rammen i huset endnu mere tiltrækkende for en målgruppe, der måske mangler?" I det følgende vil vi se på nogle af de forskellige grupper, der bruger kulturhuse, og hvilke der måske savnes. Vi har ikke specifikt bedt medforskerne om at undersøge sammensætningen af deres brugergrupper, men den empiri, der er indleveret, peger alligevel på nogle mønstre i forhold til fx køn og alder.

Kvinder og mænd

Kønssammensætningen af brugergrupperne er interessant, fordi kulturhuse generelt sigter på at favne bredt. Overordnet er det bemærkelsesværdigt, at kvinder dominerer i det indsamlede materiale, og at LGBTQ+ personer forekommer fraværende. Samlet set er der blandt de interviewede dobbelt

så mange kvinder som mænd. Vi kan ikke gå ud fra, at dette er repræsentativt for brugergruppernes sammensætning, men det kan pege på, at der er en kønsproblematik i forhold til brug af kulturhuse. Samtidig ser vi, at kvinder dominerer i brochurer og andet kommunikationsmateriale, der er indleveret som dokumenter – især fra bibliotekerne. De er anvendt som illustrationer og skal give indtryk af, hvad man kan forvente af en aktivitet. Nogle få fotos er knyttet til aktiviteter, som eksplicit henvender sig til kvinder, men flere eksempler omhandler aktiviteter, der kun per tradition eller i en kønsnormativ optik er for kvinder – fx håndarbejde og familiecaféer for forældre på barsel. Og endnu er andre eksempler fra aktiviteter, der ikke umiddelbart kan findes en forklaring på skulle være kønnet, fx korsang, foredrag om coronavirus og information om sæsonens nye bøger.

Udsnit af brochure fra Fredensborg Biblioteker

Den tilsyneladende skæve kønstilslutning bliver også bemærket af en kvindelig bruger fra en læseklubs i Holbæk Bibliotekerne:

"Der er mange mænd, der ikke læser i en læseklubs. Jeg har også været en læseklubs, med DR romanklub, hvor der var mænd med. Men de sad til allersidst og turde ikke rigtig sige noget. Jeg ved ikke hvorfor. Men jeg ved, der er mænd, som kun mødes med mænd på en læseklubs (...) jeg tror ikke rigtigt, de har lyst til os"

Brugeren fra Holbæk omtaler et fænomen, som – om end det lige skal vendes en omgang – også peger på dominansen af kvinder i kulturhuse, nemlig aktiviteter kun for mænd. Hvis mænd allerede udgjorde en nogenlunde ligelig andel af deltagerne ved de fleste arrangementer, ville der givetvis være mindre behov for særlige mandeaktiviteter. Ikke desto mindre tyder det på, at kvinden i Holbæk savner mændenes deltagelse, og her er det klart, at hvis det skal ske – også ud over læsekredse – er et kig på stedets kommunikation et godt værktøj. Det er næppe kulturhusenes intention at være særligt for ét køn, og derfor er det vigtigt at være opmærksom på, hvilke signaler kommunikationsmateriale sender, hvis man fremadrettet ønsker brugere af alle køn.

Internationals

I mindst fem af de kulturhuse, som har været med i DELTAG, kommer der mange brugere, som er tilflyttere fra udlandet. Det drejer sig om Huset-KBH, Union, Ungdomskulturhuset UKH, Institut for (X) og Culture Shift. Culture Shift i Billund har pga. LEGO mange internationale brugere, mens de fire øvrige huse ligger i landets to største byer med mange udenlandske studerende og en mere divers befolkningssammensætning, hvad angår national eller etnisk oprindelse. I Huset-KBH er en tredjedel af medlemmerne i foreningen Teaterhuset ex-pats fx *"udvekslingsstuderende fra New York til englændere til rumænere"*, og biografen karakteriseres som den mest internationale i byen. Union har en særlig profil, der i stedets manifest betoner *"internationalt udsyn og global indsigt"* og *"københavnerens diversitet"*. Stedet huser bl.a. aktiviteter, der udspringer af minoritetsetniske grupper, som ikke nødvendigvis er internationals, da de sagtens kan være født og opvokset i Danmark eller have boet i landet længe. I sin autoetnografi skriver medforskeren fra Union om et møde i foreningen MinoUng, at *"Alle har et tilhørsforhold til det at være minoritet i Danmark, men det ses på spektret af deltagere at det at være minoritet er mange ting"*.

Noget af det, der viser, at internationals er en del af brugergruppen, er kommunikationen. På Institut for (X), hvor der

Mange forskellige nationaliteter deltog i Billund Fun Palace. Her er det et byttemarked under eventet.

er begyndt at komme flere udlændinge, ses det i et Facebook-opslag. Det var oprindeligt skrevet på dansk, men efterhånden som kommentarerne på både dansk og engelsk tager til, rundes der af på engelsk. Både Huset-KBH og Union kommunikerer ud af huset delvist på engelsk. I Ungdomskulturhuset UKH er mange af brugerne udvekslingsstuderende, og møderne mellem brugerne foregår nu på engelsk. Her udtaler en bruger, at *"det er ret stort"* og uddyber det med, at det betyder, at udenlandske studerende bliver inkluderet til fulde. Også én af de interviewede i Huset-KBH og en medforsker fra Union betragter brugen af engelsk som inkluderende. Til Culture Shifts event Billund Fun Palace var der mere end 80 nationaliteter repræsenteret blandt deltagere, frivillige og arrangører, og i det hele taget appellerer Culture Shifts aktiviteter primært til ex-pats i området. Så meget at nogle savner,

at etniske danskere deltager. En interviewet deltager pointerer, at aktiviteten ikke bør være for internationals, men for alle. Culture Shift's kommunikation er enten på engelsk eller – når den er til den bredere befolkning – på både dansk og engelsk for ikke at udelukke enten den ene eller anden sproggruppe. Men som medforskeren fra Culture Shift skriver i sin analyse af et Facebookopslag:

"However, having both languages can also be excluding as it signals that the event welcomes and will have a mixed participant group, which some people are not comfortable with. English is first, which also prioritises it and affects how some people will read it."

Engelsk som det sprog, der kommunikeres på, er altså inkluderende for nogle brugere, men kan bestemt også virke ekskluderende over for andre brugere. Ligesom dét, at der blive benyttet flere sprog end ens modersmål, kan være en barriere. Vi ved fra DELTAGs spørgeskemaundersøgelse, at det kun er omkring en tredjedel af kulturhusene, der har minoritetsetniske borgere som regelmæssige brugere. Om det skyldes en sproglig barriere eller andet, har vi ikke undersøgt. Men det er tankevækkende, at det er omvendt ved kulturbevidstheden i Billund, hvor det er dansk-etniske, der ikke viser sig.

Socialt udsatte

Fra DELTAGs spørgeskemaundersøgelse ved vi også, at lidt over en tredjedel af kulturhusene i Danmark blandt deres brugere har socialt udsatte. Det er sparsomt, hvad vi har fået ind af empiri om denne brugergruppe fra medforskerne, men det betyder ikke, at denne gruppe ikke kommer i husene. Nogle steder i det empiriske materiale dukker de nemlig op uden, at det er deres sårbarhed, som er i fokus.

Medforskeren fra Kulturhotellet i Rønne har dog valgt at gå i dybden med sin undersøgelse af, hvad kulturhuset betyder for nogle meget sårbare brugere. Det er en lille gruppe kvinder, der i lang tid har været uden arbejde og med lidelser som fx alvorlig social angst, der har gjort det meget svært for dem

Værkstedaktiviteter i Kultur- og Sundhedscenter InSide

at komme ud af deres hjem. I Kulturhotellet deltager de i et projekt, hvor de syr bæredygtige muleposer. De har her følt sig trygge, lyttet til hinanden, delt bekymringer og haft det sjovt. Fra nærmest et nulpunkt er de langsomt blevet mere socialt modige. Projektet var ikke arrangeret direkte af Kulturhotellet, men fordi det lå i huset, som vi også berørte i kapitel 3, er kvinderne kommet dér. Det har smittet af på dem og gjort, at de begyndte at føle sig som brugere af stedet og nu gerne vil gøre mere brug af det. En af kvinderne fortæller:

”Jeg havde undersøgt nogle aktiviteter til min datter for at hun kunne komme til noget, ligesom moren (kraftig lydlig ind- og udånding) [signalerer at noget er svært ift. det tema hun fortæller om], men nu tror jeg, at jeg kan tage hende i hånden og bare komme herover og vise hende, hvad det går ud på her på hotellet.”

Muleposeprojektet havde til formål at fremme deltagernes trivsel og erhvervsevne. Men koblingen til et kultursted viste sig at give dem den sidegevinst, at de så konkrete muligheder for dem selv som brugere af et kulturhus, hvor de kunne udvide deres sociale trykkesfære yderligere. Det er imidlertid tydeligt, at kvinderne havde brug for projektet som springbræt for at blive mere aktive brugere af huset.

Aldre

Vender vi blikket mod de ældre brugere, fremstår de flere steder som den dominerende gruppe i kulturhusene. Og ældre er generelt set en meget udbredt brugergruppe i kulturhusene i Danmark. Spørgeskemaundersøgelsen viste, at 88% af kulturhusene ser ældre som regelmæssige brugere, kun overgået med få procent af den mest udbredte målgruppe, voksne. Om ældres dominans i nogle kulturhuse er problematisk eller ej, synes der ikke at være entydige svar på:

”Altså, aldersgennemsnittet er højt i Dronninglund. (...) vi kigger jo på, hvem er der mange af, og så går vi jo efter det. Så vi kan lave noget af det, der passer til målgruppen herude, ikke?” (Medarbejder på Dronninglund Bibliotek)

Spacefestival på Ungdomskulturhuset UKH

”Når man kommer ind, jamen så er der kørestole og lidt bankofornemmelse over det. Det er der. (...) Vi har nok set det lidt sådan, at det hører til byen, forstået på den måde, at der er rigtig mange ældre borgere i de villakvarterer, der hvor vi bor” (Interview med bruger i InSide)

I begge citater betragtes dominansen af seniorer og aktiviteter henvendt til ældre som et udslag af befolkningssammensætningen. Medarbejderen legitimerer med det første citat stedets arrangementsvifte på denne baggrund og ser ikke den aldersskæve henvendelse som et problem. Brugeren i det andet citat forventer, at kulturhuset vil ændre sig i takt med byens demografiske udvikling.

Unge

I en stor del af de kulturhuse, der i princippet er for alle, opleves de unge som en svær målgruppe at nå. Fra spørgeskemaundersøgelsen ved vi, at det kun er i godt halvdelen af alle kulturhusene i Danmark, at unge kommer regelmæssigt – bibliotekerne og specifikke ungdomskulturhuse medregnet. Når man ser på unge som brugergruppe, sådan som den optræder i empirien, er den imidlertid meget uhomogen. Den spænder fx bredt fra teens til unge voksne, og derudover er der også forskel på, hvordan husene henvender sig til unge og på hvordan, de bliver opfattet af andre brugergrupper. Medforskeren fra Kulturhotellet beskriver i en dokumentanalyse, at der på stedets opslagstavle er ”fravær af reklame for arrangementer den unge målgruppe (15-25 år)”. I KU.BE arbejdes der strategisk med at få flere brugere fra den unge kernemålgruppe. Det sker bl.a. ved at prioritere særskilt kommunikation:

”Der er kun en opslagstavle på KU.BE, og den er dedikeret til, hvad der sker i huset for unge. Der er ikke mange unge i huset, og det har siden KU.BEs åbning i september 2016 været svært at tiltrække netop denne målgruppe. Denne problematik er derfor ikke ny, og der arbejdes på flere fronter, på at udvikle huset i en retning, så den er mere unge-venlig.”

En anden måde, hvorpå KU.BE forsøger at gøre stedet attraktivt for unge, er at adskille børn og unge konsekvent med forskellige adgangsmuligheder for de to brugergrupper. Begrundelsen er, at unge ikke vil komme steder, hvor der samtidig er børn, eller som signalerer, at børn også kommer der. Ungdomskulturhuset UKH virker til at være et attraktivt sted for især unge kreative i Aarhus, og det er, som navnet indikerer, et hus særligt for unge. Det er både et kulturproduktionssted, og et sted, hvor man kan opleve andres kunst samt har fællesspisninger og et tilknyttet bosted for en blanding af sårbare og ressourcerstærke unge. Ud fra de interviews, der er lavet på stedet, er brugerne hovedsagligt kreative unge og internationale udvekslingsstuderende. Blandt de mange interviewede brugere er der alligevel nogen uenighed om, hvem brugerne af stedet typisk er – eller ikke er. En bruger ser en stor bredde i brugergruppen og betoner, at der både er ufaglærte og universitetsstuderende, hvilket har bragt ham ud af sit ekkokammer. Omvendt mener en anden, at brugerne over en bred kam er *”pæne, kulturskabende, undergrunds-søgende unge”*: *”det er jo bare ”hipster Klientellet under 30”, som han udtrykker det. En tredje synes netop også, at der i brugerskaren mangler nogle. Det drejer sig både om unge fra Gellerup og nogle fra midtbyen, som hun beskriver i flg. citat:*

”Vi må gerne få flere af de unge, smarte nede fra midtbyen herop, som har mega mange facebook-venner eller et eller andet. Dem skal vi også have herop, dem som måske er en lidt mere homogen gruppe, hvis du spørger mig”.

Mens nogle af de unge brugere i UKH således reflekterer over hvem, de selv er som gruppe, er det vanskeligere for os at generalisere unge som brugergruppe på tværs af kulturhusene. Der er et stort spænd mellem de interesser og behov, som større børn, teenagere og unge voksne har. I Katuaqs café savner en mor fx brætspil eller andet, der kan aktivere hendes større børn. På Fredensborg Biblioteker udtrykker en mor fra Humlebæk, at der mangler et sted i nærområdet, hvor hendes døtre i alderen 11 til 15 kan komme på egen hånd. Og i Roberthus peger en aktiv bruger og frivillig på, at der mangler noget, der kan give unge voksne

med børn incitament til at bruge stedets faciliteter. I Kultur- og sundhedscenter InSide har en gruppe unge taget sagen i egen hånd:

”De kommer her – to og to, i flok, alene, og de slår sig ned. Med soundbox, med chips, energidrik, løbehjul, smøger og alt muligt andet som de ikke må have med. Sidste efterår forsøgte vi med opslag at signalere, at havde man ikke et ærinde i huset, skulle man finde et andet sted at hænge ud. Den historie endte i medierne og på politisk niveau, og konklusionen blev – langt væk fra virkeligheden – at ”selvfølgelig må de unge være i kulturhuset.”
(Autoetnografi fra medforsker, InSide)

Disse eksempler peger på, at der i de respektive kulturhuse mangler det, der kan appellere til de forskellige ungdomsgrupper. Og nogle steder handler det blot om et sted at ’hænge ud’. I et interview med en bruger af Katuaq bliver dette perspektiv twistet:

”Hvis jeg skal sige noget, så er det at få de forskellige qanoruna, få de unge ind, få det provokerende ind. Vi er i en tidsalder, hvor vi oplever flere og flere unge, der er begyndt at sætte spørgsmålstegn ved vores identitet, vores kultur, historie. De er kraftedeme øretæveindbydende ind imellem, men jeg mener, at det er nødvendigt, at vi også skal høre, eller der bliver skabt plads til de dér undergrundskulturer, der er. Det kunne være så fedt, fordi det skaber jo, det skaber også liv, man må aldrig nogensinde begynde at blive statiske i forhold til kultur, aldrig.”

Brugeren påpeger ikke, at de unge i Nuuk mangler tilbud, men at kulturhuset mangler det, de unge specifikt kan bidrage med, dvs. provokerende og dynamiske udfordringer af fastlåste forestillinger om identitet, kultur og historie. De unge grønlandere, som brugeren savner i kulturhuset, ses som bærere af en undergrundskultur, modsat de unge, som autoetnografien ovenfor omhandler, og som ganske enkelt mangler et sted at ’lokalisere deres samvær’ – en deltagelsesform vi vender tilbage til i kapitel 5.

Test af spillet Ting i Torup. Testen blev i følge medforsker udført med deltagelse af personer i alle aldre, køn og sociale lag.

Opsamling

- Der er et komplekst netværk af aktører i kulturhusene, som arrangerer aktiviteter for dem selv, hinanden og/eller andre.
- Frivillige i kulturhusene tager (med)ejerskab for noget fælles større – både med deres praktiske arbejde i mindre sammenhænge og i bredere visionære og aktivistiske sammenhænge.
- I mange kulturhuse reflekterer brugere over, hvem de savner som med-brugere, men det kræver blik for forskellige behov, hvis husene vil involvere nye brugergrupper.

SPØRGSMÅL:

- Hvordan bakker man op om kulturaktørers og frivilliges aktiviteter i husene?
- Hvordan er brugergruppens sammensætning, og er der noget, som hindrer nogen i at komme?

Kapitel 5: Former

I de kulturhuse, vi har undersøgt, deltager brugerne på en række forskellige måder. De kan som i mere traditionelle kulturinstitutioner være et opmærksomt sansende publikum. Men de kan også lære nyt i forskellige kreative workshops, være medskabere af værker og arrangementer, indgå i samtaler, debatter og læsekredse, være med til at bestemme over husets aktiviteter eller deltage ved ganske enkelt at være til stede og bidrage til det sociale samvær i kulturhuset. Deltagelsesformer er ikke det samme som aktiviteter, men handler om, hvordan man som bruger indgår i eller tager del i en aktivitet. Den store variation i deltagelsesformer er et kendetegn ved kulturhusene. Men vi finder også i stigende grad mange af formerne i andre kulturinstitutioner. Biblioteker har de seneste år udviklet sig mod at være kulturhuse, og stadig flere teatre, museer og koncertsteder søger at supplere den traditionelle publikumsrolle med andre måder at involvere sig på. Disse kulturinstitutioner eksperimenterer med tiltag, hvor de ikke kun formidler kunst, men også bliver mødesteder, og hvor de går fra envejskommunikation til gensidig udveksling. Dermed lægger de op til nye deltagelsesformer. Men hvad er det mere præcist for deltagelsesformer, som udfoldes?

I DELTAG har vi bygget videre på resultaterne fra førnævnte RECCORD-projekt og identificeret otte forskellige deltagelsesformer¹ i de medvirkende danske kulturhuse.

1) Seks af disse blev også identificeret i reccord, et tidligere forskningsprojekt om deltagelse i europæiske kulturhuse (Eriksson, Reestorff, Stage 2017). Deltag bygger videre på resultaterne fra reccord og videreudvikler typologierne herfra.

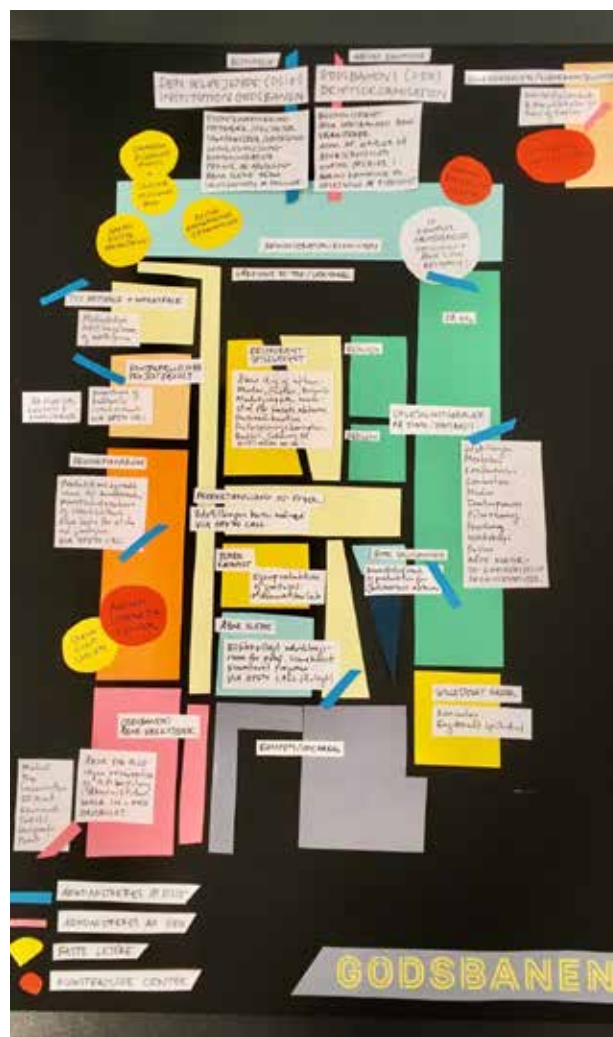
DELTAGELSESFORM: BRUGERNE DELTAGER I/GENNEM	DEFINITION
LOKALISERET SAMVÆR	At dele hus og lokaler med andre brugere eller kulturaktører (fx bruge værksted sammen eller mødes i café eller køkken)
ÆSTETISK OPMÆRKSOMHED	At deltage som publikum til kulturelle produkter (fx en koncert eller udstilling)
UNDERVISNING/VIDENSDELING	At deltage i undervisningssituationer (fx kreative workshops eller foredrag)
SAMSKABELSE	At skabe særlige objekter eller begivenheder sammen (fx en festival, udstilling eller fællesspisning)
KROPSLIG UDFOLDELSE/LEG/SPIL	At deltage i kropslige eller legende aktiviteter (fx dans, parkour, kort- eller brætspil)
DELING AF FYSISKE RESSOURCER	At dele materialer og teknisk udstyr med andre og indgå i deleøkonomier (fx omkring genbrug eller udlån)
OFFENTLIGHEDER	At engagere sig i kollektiv, verbal udveksling (fx et offentligt debatarrangement eller en læsekreds)
MEDBESTEMMELSE	At engagere sig i demokratiske beslutningsprocesser (fx om kulturhusets aktiviteter eller de frivilliges rolle)

På tværs af vores empiri kan vi se, at alle disse otte former for deltagelse er udbredte i de undersøgte kulturhuse. I det følgende udfolder vi dem nærmere og giver konkrete eksempler på dem.

LOKALISERET SAMVÆR er klart den mest udbredte deltagelsesform i vores empiri. Her består deltagelsen i at dele hus og rum med andre. En helt central egenskab ved kulturhusene er tydeligvis, at man konkret møder, udveksler og deler rum og faciliteter med andre mennesker. Dette gælder vel at mærke både de mennesker, der er engageret i de samme aktiviteter og måske har samme interesser og behov som én selv, og dem der er optaget af noget ganske andet. Uden kulturhusene ville mange af disse møder mellem såvel ensartede som forskelligartede mennesker ganske enkelt ikke finde sted.

Denne deling af hus og rum kan have mange positive værdier, som vi kommer ind på i kapitel 6. Men den er ikke altid problemfri. Typisk er det adgang til lokaler og andre faciliteter samt brugen af dem, der kan skabe frustrationer. Det kan ske, når regler for lokaler bliver bestemt ovenfra, men også når normer for samværet bliver forhandlet mellem brugergrupper. Et eksempel på regler ovenfra ser vi fx i Manegen, hvor nogle bridgespillere oplever, at de, selv om de har booket et lokale for en sæson, kan blive "overrulet" af udstillinger eller biblioteket. Dette tolker én af dem som: "*Vi er ikke kulturelle nok*" (interview). Uanset om denne tolkning er korrekt eller ej, er det værd at bemærke, at brugerne oplever det sådan. At kulturhusets egne arrangementer prioriteres over brugernes selvorganiserede aktiviteter, og nogle typer af arrangementer over andre, ser vi også andre steder – både i lokalefordelingen af lokaler og i synlighed på opslagstavler o.l.

I enkelte tilfælde er det lokaliserede samvær sværere, og især i nogle af bibliotekerne vidner empirien om problemer med nogle ungegrupper (jf. også kapitel 4). Fx annoncerer et opslag ved Humlebæks Biblioteks indgang, at åbningstiderne for selvbetjening er blevet reduceret pga. "uhensigtsmæssig adfærd", og i et interview fortæller en bruger, at hun har læst i avisen, at der er blevet smidt bøger på gulvet, og at det generer hende, når unge tager fast food med ind på biblioteket, fordi det lugter. I et interview fra Holbæk Bibliotek antydes

Kulturhusene er fælles lokalitet for mange forskellige aktiviteter og brugere. Kortlægning af Godsbanen.

det, at der har været episoder med hærværk. Internt mellem brugere eller brugergrupper er samværet dog oftest givende, som vi vender tilbage til i kapitel 6. Men der kan også på et lavere konfliktniveau end ovenfor være forskellige normer for det lokaliserede samvær. På AROS Public observerer medforskeren fx, at nogle studerende "*bevidst og ubevidst*"

har lavet regler for brug af den åbne salon, hvilket kan ekskludere andre brugere, som ikke vil studere, men sidde og snakke. Andre steder er der pres på og forskellige normer i det fælles køkken. Og endnu andre steder er det indretningen. Som en kvinde fra en Robert Jacobsen-forening i Roberthus fortæller om en anden brugergruppe: "*Så satte de bare et kæmpe skilt op, og det fyldte hele væggen i vores rum med vores Robert Jacobsen plakater*". Hun fortæller dog også, at de løste det ved at etablere en brugerforening, hvor man kunne tale om og afstemme de forskellige brugergruppers interesser og behov. Her blev en potentiel konflikt altså løst med en brugerdreven organisering. At konflikter mellem brugergrupper eksisterer, er da heller ikke nødvendigvis negativt, men kan være udgangspunkt for demokratisk organisering og dannelse.

ÆSTETISK OPMÆRKSOMHED, hvor man deltager som publikum for at få kunstneriske oplevelser til koncerter, udstillinger, forestillinger, oplæsninger, festivaler mm., er også meget udbredt i kulturhusene. Dokumentanalysen vidner om et meget stort antal arrangementer inden for litteratur, musik, billedkunst, teater, film mm. I vores interviews interagerer den æstetiske opmærksomhed ofte med andre forhold. I Kulturgryden under Holbæk Bibliotekerne fremhæves fx, hvor vigtigt det lokale perspektiv er for publikum: At fx koncerter er anbefalet af folk fra lokalområdet, og at man får kulturoplevelserne sammen med andre lokale (medforskerens analyse). Også på kunstmuseet AROS er kunstens forbindelser til andre elementer vigtig for brugerne: En sætter pris på arrangementer, hvor kunsten forbindes med psykologi, antropologi og sociologi; en anden vil gerne have en "*totaloplevelse*", og roser, at der i forbindelse med en udstilling af iransk kunst er arrangeret fællesspisning med iransk mad. Også i cafeen i Katuaq ser vi den æstetiske opmærksomhed interagere med andre

Børn kan også være æstetisk opmærksomme. Her i en Pippi-forestilling på InSide.

aktiviteter, men her som en særlige stemning: *"Der er nogle kunstværker, der er arrangementer, atmosfæren er der. (...) Også selvom det, jeg laver, eller mit møde ikke lige omhandler noget kulturelt direkte, så er det jo bare stemningen"*.

På tværs af citaterne ser vi det, der også er en generel tendens i vores empiri: at den æstetiske opmærksomhed og dermed kunstoplevelserne i kulturhusene indgår mangfoldige forbindelser. Brugerne nævner ofte kunstoplevelsen sammen med noget andet, fx det fællesskab, de snakke eller den nye inspiration eller viden, der skabes i kraft af den. Måske er disse aspekter af kunstoplevelsen lettere at tale om end den æstetiske opmærksomhed i sig selv. Men der er også meget, der tyder på, at kunsten i kulturhusene bliver mere vedkommende netop ved at indgå forbindelser.

UNDERVISNING/VIDENDELING er også meget udbredt. Denne form dækker et bredt spektrum fra formaliseret undervisning til uformel vidensdeling mellem brugere, fra enkeltstående foredrag til længevarende kurser, fra vidensformidling til kreative workshops, som igen rummer både åbne drop in aktiviteter og mere formaliserede og kontinuerlige forløb. Også emnerne er mangfoldige og spænder fra forskellige kunstarter og former for håndarbejde over sprog, historie og naturvidenskab til gymnastik og brætspil.

Et særtræk ved mange huse synes dog at være den ofte gensidige bruger-til-bruger-undervisning. I Culture Shifts Fun Palace beskriver medforskeren, hvordan alle inviteres til at lave aktiviteter eller workshops om det, de kan. På et møde om en ny klatrevæg på Institut for (X) observerer medforskeren fx, at *"Deltagerne kan lære af hinandens kompetencer som strækker sig fra fondsansøgninger til selve byggeprocessen"*. I Roberthus fortæller en bruger, hvordan de har fået stablet et kreativt værksted på benene, hvor de *"lærer af hinandens kunstarter, hvis man kan sige det sådan"*: *"en aften så fortalte jeg om, hvordan man laver akvarelmaling, og en anden aften var der en, der fortalte om høbinding og hvordan – og en tredje aften var det hende der keramikeren"*. Samtidig har de også arrangeret kurser med professionelle kunstmalerer og overvejer at anskaffe en keramikovn. De inspirerer altså hinanden med deres skills, men udvikler dem også sammen ved at inddrage ressourcer udefra.

Hjernesmart, foredrag på Fredensborg Bibliotekerne

Samskabelse med Lego i KU.BE

Bruger-til-bruger-undervisningen omtales i vores empiri ofte som, at man 'hjælper hinanden'. Det gælder fx i Byens Hus, hvor foreningen Nørddklubben har et stærkt og solidarisk fællesskab omkring en fælles interesse for rolle- og brætspil og hjælper hinanden på kryds og tværs med både maleteknikker og at brygge kaffen. Denne sammenknytning af læring, hjælpsomhed og i øvrigt også fælles kaffebrygning understreger det uformelle i læringsituationerne og bringer dem tæt på samskabelse.

SAMSKABELSE findes også i mange huse og former. Nogle steder bidrager foreninger eller andre aktører til at fylde kulturhuset med indhold (fx en biograf, en cafe eller koncerter). Dette er ofte formaliseret i faste aftaler og kontrakter og er ikke, hvad vi her forstår som samskabelse, idet vi fokuserer på, hvordan brugerne samskaber. Grænsen er dog flydende, og mange steder samskabes aktiviteter (fx koncerter) både af professionelle og frivillige sammen og af frivillige alene. Med deres arbejdsindsats bidrager de frivillige til at skabe kulturoplevelser, som ellers ikke kunne finde sted. Andre steder samskabes værker, materielle produkter eller viden i mindre grupper.

Et eksempel på samskabt viden ser vi i Manegen, hvor en kvindelig deltager i en studiekreds om slægtsforskning fremhæver, hvordan der altid er "*forskellige vidensbrønde, at trække noget op af. (...) Altså den ene ved noget om dét. Den anden ved noget om dét*". Dette kan forstås som gensidig undervisning, men hun fremhæver også, hvordan de i studiekredsen ved fælles hjælp får et "*helikopterblik*" på, hvordan lokalsamfundet har udviklet sig og hænger sammen. Hun er så engageret i studiekredsen og i den historiske forening, som den indgår i, at hun ligefrem siger, at det ville kræve et dødsfald, hvis hun skulle blive væk. Til gengæld ved hun ikke, "*hvad man skal kalde sådan en aften, hvor vi hjælper hinanden*". Når foreningens medlemmer bedriver slægtsforskning, afdækker hvordan, de genetisk er forbundne, arrangerer foredrag om lokalhistorien og kobler disse elementer, praktiserer de da også mindst fem forskellige deltagelsesformer: De deltager i undervisning, deler dokumenter, samskaber en viden og offentlighed om lokalsamfundets udvikling samt indgår i socialt og lokaliseret samvær med kage og kaffe.

Silent disco i Culture Shifts Play the Line

KROPSLIG UDFOLDELSE/LEG/SPIL optræder i mange former: brætspilcafeer, computerspil, yoga, dans, ældregymnastik, fælles puslespil, legebakke til børn eller organiserede foreninger omkring bridge, skak mm. Fælles for disse er, at der i interviews og observationer beskrives en stor koncentration og passion omkring disse udfoldelser. I bridgeklubben i Manegen observerer medforskeren summen og socialt samvær, men "*så snart spillet går i gang er det fulde fokus her for deltagerne. Man kan høre hvis en knappenål falder til jorden*". Spil er samtidig noget, som man kan mødes om på tværs af andre forskelle. Dette kommer tydeligst til udtryk i Bastard Café, som medforskeren karakteriserer som "*måske den største succes i Huset-KBH i nyere tid. Det, der startede som en lidt nørdet brætspilcafé, er blevet et bredt samlingspunkt for mange forskellige mennesker*". Medforskeren observerer, hvordan "*fysiske spil hele tiden er i centrum*" og fremhæver, hvordan der hver dag er frivillige "*guruer*" til stede i Bastard Café, "*en passioneret vidensperson, som dels kan indføre besøgende i et spils regler eller inspirere til at prøve nye spil*". Dette giver en god balance mellem spilnørder og dem, som blot vil mødes over et forholdsvist let tilgængeligt spil, og skaber "*et perfekt miks mellem det afslappede og det særlige*".

Byttereol i Byens Hus

Denne deltagelsesform kan i den sanselige koncentration og som social katalysator ligne den æstetiske opmærksomhed, men adskiller sig fra denne ved, at deltageren skal agere fysisk for at være med i legen eller spillet. Samtidig synes de smags- og videnshierarkier, der nogle gange gør kunst eksklusiv, her at være mindre vigtige, hvilket gør denne deltagelsesform mere legende, afslappet og dermed rummelig.

DELING AF FYSISKE RESSOURCER indeholder donationer, udvekslinger og distributioner af konkrete genstande i deleøkonomier. Et vigtigt eksempel på det er bibliotekernes udlån, hvor det offentlige stiller bøger og andre ressourcer til rådighed for alle. En mere brugerrevet form for deling sker i det allerede omtalte "Medborgerskab" i Byens Hus, hvor man kan donere legetøj til brug i den nærliggende park, skrive sine tanker på væggen, bytte bøger og andet med hinanden.

Medborgerskabet, som ligger uden for selve kulturhuset og er døgnåbent, blev skabt under Covid19 for med skiftende opslag og indhold at give følelsen af liv i en tid, hvor man ikke kunne mødes indendørs og få fælles oplevelser. En bruger, som kommer i Medborgerskabet hver dag og både rydder op og har "gaver" med, siger:

"Det bliver brugt enormt meget. Det er faktisk sjældent, der ikke er nogen herinde. Det er lige fra, at der sidder en forælder og læser i børnebøgerne på den lille bænk, hvor der er en kasse nedeunder, og et ægtepar som står og finder bøger, og unge mennesker som skriver ting. (...) Jeg er faktisk vildt overrasket over, at der hele tiden sker noget".

Steder, hvor man kan bytte bøger mm. findes mange steder. Men i Medborgerskabet ser vi, hvordan deltagelsesformerne kombineres, idet brugerne ikke bare kan dele fysiske genstande, men også et rum (lokaliseret samvær uden at være der samtidig) og tanker på væggen (og dermed indgå i en offentlighed).

OFFENTLIGHEDER, hvor man engagerer sig i kollektive debatter og samtaler, optræder ligesom de andre former tit i kombinationer. Fx kan man til "Livsvidnerne" på Dronninglund Bibliotek, hvor oplæsning af et litterært værk veksler med, at man snakker om det læste, både deltage som publikum med opmærksomhed på teksten, lære om litteratur og måder at læse på samt nyde samværet med andre mennesker. Men et helt centralt aspekt af denne og lignende aktiviteter er ifølge vores interviews den kollektive samtale med andre (offentlighederne). Fx siger en deltager i Livsvidnerne: *"Lige pludselig lærte jeg nogle nye mennesker at kende, og fandt ud af, at nogen af dem, jeg kendte, faktisk havde den samme interesse som jeg havde, uden vi lige havde snakket om det"*. Og en ældre kvinde foreslår at åbne for diskussioner og snakke om forskellige emner via arrangementer om bogserien "Tænkepauser": *"Dem, man er sammen med, vælger man jo tit selv. Og man vælger også nogle gange nogen, der ligner en selv. (...) men det er altså også hamrende skægt nogle gange at være sammen med nogen, der overhovedet ikke ligner en selv"*. At mødes og tale med andre end dem, man plejer, og at få åbnet nye ho-

Fælleslæsning i Roberthus

risoner via litteratur eller anden kunst fremhæves af mange. Men offentligheder opstår også omkring andre aktiviteter end de kunstneriske, fx til møder o.l.

MEDBESTEMMELSE, hvor man er med til at tagedemokratiske beslutninger, foregår på både mikro- og makroniveau. På makroniveau findes den fx i Huset-KBH, hvor partnerskaber ses som vejen til at skabe den mest interessante kultur, og hvor en central værdi er demokratisering, så indholdet i huset ikke bestemmes af én "booker" med en særlig god smag (dokumentanalyse). Ifølge lederen står Huset-KBH selv kun for 10-15 % af aktiviteterne (interview). Også i Union får foreninger og andre faste kulturaktører råderet over noget af huset. Her er et vigtigt spørgsmål i forhold til medbestemmelse dog stadig, hvem der så afgør, hvilke aktører, der får råderet over kvadratmeter og kan lave aktiviteter. På Institut for (X) er det fx den daglige ledelse, der afgør, hvem der lever op til et kriterium om at have en ny projektidé og dermed kan godkendes som fuldgældige medlemmer med ret til at flytte ind på området, afholde arrangementer i dets venues og have tale- og stemmeret til møder.

I kulturhusene handler medbestemmelse således ikke bare om møder, men også om brugsret til fysiske og andre ressourcer – og fx også om synlighed på opslagstavler, sociale medier osv. I kulturhuse med ofte meget begrænsede fysiske og økonomiske ressourcer vil adgang, synlighed og andre privilegier ofte være ulige fordelt. Dette kan dog også mere positivt udlægges som en konsekvens af, at nogle huse systematisk og strategisk arbejder for at understøtte mere blivende initiativer fra (grupper af) borgere. For Unions vedkommende understøttes særligt dele af civilsamfundet, som på græsrodsfacon eller i mindre professionelle enheder arbejder med at fremme kulturel mellemmenneskelig forståelse. På Institut for (X) understøttes de indflyttere, som ønsker at deltage på stedet i tæt naboskab og med udvikling af en alternativ bykultur for øje. På et helt konkret niveau nødvendiggør publikumsorienterede aktiviteter da også organisation og fordeling af ansvar med hensyn til sikkerhed, økonomi, spiritus, adgang mm. Her indgår medbestemmelse i dynamiske processer med ansvarsfordeling og læreprocesser.

Medbestemmelse findes sjældent på alle niveauer, men på mikroniveau vil de fleste samskabelsesprocesser indeholde en eller anden grad af medbestemmelse. Dette markeres fx med begrebet "do-ocracy", som er et meget populært begreb i Ungdomskulturhuset UKH (interview med bruger). I begrebet ligger det, at man har indflydelse ved at gøre noget. Samme sted udtaler en meget aktiv kvindelig bruger, at en stor styrke ved huset er, at *"der ligger en kæmpe mulighed i for unge at realisere det, som de selv ønsker, der skal findes. Altså, hvis man har brug for et sted, hvor der er åbent sent om aftenen, så kan man jo godt gå ind og få det til at ske"*. Men samtidig konstaterer hun også, at de kommunalt ansatte i UKH får løn for at udføre opgaver, som hun og andre frivillige også har et stort medansvar for, og hun ved faktisk ikke, om hun selv sidder i bestyrelsen. Dette viser noget, som også gælder i de andre huse: at medbestemmelse ikke kun handler om gøren og samskabelse, men også om at have indflydelse på de organisatoriske rammer for ens gøren – altså på makroniveauet.

Som eksemplerne viser, ligger der i medbestemmelsen en række problemstillinger: Hvem giver adgang til de forskellige

lokaler og ressourcer – og til de fora, hvori medbestemmelsen sker? Hvem definerer målene? Hvem fordeler og udfører opgaver? Hvem (be)lønnes for det, og hvordan? Med det forbehold kan vi dog også konstatere, at kulturhusene giver nogle muligheder for medbestemmelse, som ikke findes i mere traditionelle kulturinstitutioner.

Opsamling

- Kulturhusene rummer mange forskellige deltagelsesformer – og kan dermed imødekomme mange forskellige behov, interesser og mennesker.
- Et vigtigt kendetegn ved kulturhusene er, at man deltager sammen med andre – og meget ofte både med nogle, der ligner én selv med hensyn til interesser mm., og nogle, der er forskellige fra én selv.
- De forskellige deltagelsesformer optræder ofte i kombinationer, så én enkelt aktivitet har flere deltagelsesformer.
- Kulturhusene giver nogle muligheder for brugerorganiserede aktiviteter og medbestemmelse, som er sjældne i andre kulturinstitutioner.

SPØRGSMÅL

- Er der et hierarki mellem de forskellige deltagelsesformer og interesser i kulturhuset – lægges der fx op til nogle deltagelsesformer og spændes ben for andre?
- Hvordan prioriteres kulturhusets egne aktiviteter og brugernes selvorganiserede aktiviteter?
- Hvem har brugsret til fysiske og andre ressourcer samt organiserer de aktiviteter, hvor deltagelsesformerne udfolder sig – og er mulighederne for medbestemmelse transparente?

Kapitel 6: Værdier

Som beskrevet i det foregående kapitel, kan én aktivitet rumme mange deltagelsesformer. I et keramikværksted kan de forskellige deltagere fx prioritere samskabelse, medbestemmelse, vidensdeling og socialt samvær vidt forskelligt, ligesom arrangørerne af en aktivitet kan have forestillet sig andre deltagelsesformer, end brugerne ønsker. Det kan indimellem føre til konflikter, frustrationer eller til, at nogle stopper med at deltage.

Mangfoldigheden af deltagelsesformer kan dog også bare sameksistere eller åbne nye horisonter. Noget, der for den enkelte eller gruppen fx starter som en læringsaktivitet, kan udvikle sig til, at først det sociale samvær og dernæst samskabelse og medbestemmelse bliver vigtige. I vores empiri fylder disse transformationer langt mere end konflikterne. En styrke ved kulturhusene er den store mangfoldighed af deltagelsesformer, hvor man som bruger både kan engagere sig i den deltagelse, man umiddelbart er kommet for (fx at være publikum), men også har muligheden for at blive involveret i andre og måske uforudsete deltagelsesformer. Dette betyder, at der er mange forskellige værdier i – eller betydninger af – deltagelsen. Ligesom en enkelt aktivitet har flere deltagelsesformer, kan hver enkelt deltagelsesform for den enkelte bruger være værdifuld på flere måder. Også mellem brugerne kan de værdier, man tillægger deltagelsesformen, være forskellige. Vi kan eksemplificere det med Medborgerskabet:

I DELTAG har vi – igen med udgangspunkt i resultaterne fra RECCORD-projektet – identificeret ti forskellige positive værdier af deltagelsen². Vi har også fundet negative effekter af deltagelsen. Især de frivillige, som gør et stort stykke arbejde, kan have brug for mere anerkendelse og indflydelse og risikerer stress og udbrændthed. I vores undersøgelse fylder de negative aspekter dog langt mindre end de positive værdier af deltagelsen³, som vi definerer og udfolder i dette kapitel.

²) Otte af disse blev også identificeret i RECCORD (jf. Eriksson, Reestorff, Stage 2017).

³) Dette forstærkes utvivlsomt af, at vi har interviewet brugere om deres deltagelse og ikke om, hvorvidt de er holdt op med at deltage i noget eller evt. med at bruge kulturhuset i det hele taget.

Deltagelsens værdier	Definition
VELVÆRE	At få det godt fysisk og/eller mentalt, fx ved at have det sjovt eller føle, at man gør noget godt for andre
FÆLLESSKAB	At få en følelse af at høre sammen med andre, fx gennem fælles oplevelser eller samtaler
SOCIAL INKLUSION	At marginaliserede individer eller grupper bliver inkluderet, fx ved at blive inviteret ind, taget med på råd eller på anden måde anerkendt
MYNDIGGØRELSE	At opnå handlekraft i forhold til selvdefinerede mål, fx at få mod på at organisere en ny musikfestival eller et værksted
KULTUREL/POLITISK REFLEKSION	At reflektere kritisk/kreativt over samfundet og alternative måder at leve sammen på
BÆREDYGTIGHED	At skabe miljømæssig bæredygtighed
LOKAL UDVIKLING	At forandre kulturhuset eller lokalområdet, fx ved at ændre et udeområde eller påvirke lokale politikere/embedsfolk
LÆRING	At opnå særlig viden eller færdigheder, fx at spille musik eller samarbejde
KREATIVITET	At forholde sig kreativt og skabende til materialer og omgivelser
ÆSTETISK INTENSITET	At få stimuleret sanserne og blive påvirket og bevæget gennem kunstneriske/kulturelle oplevelser

Velvære er en værdi ved mange forskellige aktiviteter. Her en koncert på Tobakken.

VELVÆRE, hvor man får det godt fysisk og/eller mentalt, er den hyppigst forekommende værdi i vores empiri. Den kan fx opstå ved at udfolde sig fysisk eller få en god kunstnerisk oplevelse. Som en deltager i Fun Palace siger:

"Lots of people were having a really good time doing the dancing, you can see the smiles on their faces and the laughter and the joy and the sort of enthusiasm that people had".

Den kan også opstå ved at gøre noget for andre. En aktiv i Torup Ting siger:

"Jeg arbejder jo meget alene, så jeg kan godt sådan tulle rundt og ikke se så mange mennesker. Men at have det der fællesskab sammen med dem, der er aktive, det giver mig meget (...) jeg kan rigtig godt lide, at der er nogle steder, hvor folk kan mødes. Og jeg synes, det har utrolig stor betydning for livet på landet, at vi bevarer det, det giver virkelig meget mening for mig at bidrage til det".

I begge tilfælde opstår velvære i en kombination af selv at have det godt og at opleve og måske bidrage til velvære og glæde omkring sig. Det kan ske på mange måder og inkluderer fx at have kaffe og kage med. I langt hovedparten af de beskrivelser, vi har, er velværet ikke kun individuelt, men også knyttet til den næste værdi, nemlig fællesskabet.

FÆLLESSKAB er også en meget hyppigt forekommende værdi. Det lokale tilhørsforhold, samværet, de fælles oplevelser og samtalerne er en vigtig motivation for at komme i kulturhusene. I mange af observationerne fremhæver medforskerne, hvordan snakken går på tværs mellem mennesker, som virker glade for at se hinanden. Dette understreges også i vores interviews.

En nyttilflytter med afrikansk baggrund, som deltager i en bogklub på Holbæk Bibliotekerne, siger:

*Fællesskaber kan være en vigtig motivation for at spille bridge.
Her i Kultur- og Sundhedscenter InSide.*

"Jeg kan også godt lide at mødes med dem. At have det sociale samvær i starten af måneden. De giver mig lidt mere en tilhørsfølelse i byen. (...) jeg har en anden baggrund både etnisk og politisk. Og jeg er lesbisk, og jeg har en anden verden i bagagerummet, så det er meget interessant for mig at møde andre slags kvinder eller andre slags mennesker, fordi deres verden er også værdifuld".

I Ungdomskulturhuset UKH sætter en bruger ord på, hvordan gruppetilhøret kan opstå og brede sig. Han er startet med at komme til stedets ugentlige fællesspisning, hvor han fandt "rigtig meget fællesskab" og lærte flere at kende. Hvis han har "svært ved at finde energi" nu, går han ind i UKH og "finder andres energi" i deres engagerede tilgang til det, de laver.

At fællesskabet kan række ud over kulturhuset, ser vi flere steder. Fx fortæller en bruger af Brønderslev Bibliotek, at hun er med i en læsegruppe, der oprindeligt startede på biblioteket for 20-25 år siden. Gruppen, som har mistet to medlemmer ved dødsfald, er i mellemtiden rykket ud af biblioteket og ind i private hjem. Her har fællesskabet tydeligvis udviklet sig til at omhandle andet og mere end den fælles læsning.

I kulturhusene opstår der mange fællesskaber, når folk er i rum sammen, hvad enten det er om en fælles aktivitet eller ej. I eksemplet fra Holbæk Bibliotekerne kan en fast aktivitet skabe tilhørsforhold på tværs af etniske, politiske og seksuelle forskelle. I eksemplet fra UKH opstår fællesskabet omkring fællesspisning, inspiration og engagement, men rummer tilsyneladende også en omsorg, hvor man kan komme også, når man mangler inspiration og engagement. Og i eksemplet fra Brønderslev Bibliotek vokser fællesskabet videre ud af kulturhusets aktivitet og bliver livsvarigt. Fællesskaberne i kulturhusene antager således mange former. Men fælles for dem er, at de fremstår som en afgørende værdi for mange brugere.

SOCIAL INKLUSION er beslægtet med fællesskab og indeholder også en følelse af at høre sammen. Den retter sig mod marginaliserede individer eller grupper. Et godt eksempel på det er igen muleposeprojektet på KulturHotellet for kvinder med alvorlige psykosociale problemer. En af kvinderne siger her:

"Hver gang jeg vil se en pose derude (...), så vil jeg se alle de processer, vi har været igennem (...) fra at tegne, fra at finde billeder, fra at tænke, hvad skal der være på (...) Men det personlige, det er uvurderligt (...) jeg vil ikke engang gå i gang med, hvad jeg har fået ud af det. (griner) (...) aj, det, jeg vil sige, det er sammenholdet. Den tryghed, det er at komme her. Der har været plads til at have det blandet. Tryghed og plads til det!"

Også de øvrige kvinder i muleposeprojektet har stærke følelser og udsagn om, hvor vigtig inklusionen og anerkendelsen har været for dem. Én fremhæver, at KulturHotellet opleves som "borgernes hus", og at de ikke føler sig som "samfundets bund (...), som vi skal hjælpe og æ med hårene, men at vi rent faktisk også er en del af huset". Én sætter pris på, at huset ikke er "så stilrent", men at man konkret i indretningen "faktisk kan se, at man kan rumme alt her. Også de lidt skævere typer". I gruppeinterviewet med kvinderne udtrykkes såvel deres styrke som sårbarhed, og det fremhæves, hvordan begge aspekter har fået plads. Det er altså lykkedes at ramme balancen mellem at anerkende en sårbarhed og samtidig ikke bare "hjælpe og æ med hårene". Denne anerkendelse og rummelighed, som vi ovenfor også så berørt i UKH, er en vigtig del af kulturhusene.

MYNDIGGØRELSE, hvor man – individuelt eller kollektivt – oplever at have mod og handlekraft til at realisere selvdefinerede mål, er som værdi knyttet til alle de ovenstående: til velvære, fællesskab, inklusion og anerkendelse. Myndiggørelse opstår ikke i et tomt rum, men forudsætter ofte, at andre værdier er realiseret. Det ser vi igen på KulturHotellet, hvor fællesskabet omkring muleposeprojektet giver en af kvinderne så meget personligt velvære, anerkendelse og fællesskab, at hun, der ellers ikke har turdet gå hjemmefra, stolt fortæller, at hun har meldt sig til et singlebal.

Men vi ser det også, når en ung bruger på UKH fortæller, hvor vigtig anerkendelsen her er for hende: *"Jeg tror virkelig, det har det, at man som ung og måske også endda som ret ung, kan blive taget alvorligt og kan få en oplevelse af, at man faktisk kan gøre det, man vil. Kan realisere det, som man vil. (...) det er den oplevelse, jeg selv havde"*

Social inklusion kan opstå i aktiviteter målrettet bestemte grupper eller i åbne aktiviteter. Her en Gamerworkshop på Fredensborg Bibliotekerne.

Myndiggørelsen kan altså både være en værdi for en diagnosticeret borger, der skal have mod til at gå ud i sociale sammenhænge, og for en ung kreativ, der sprudler af idéer til arrangementer og aktiviteter. Og den opstår ikke uden anerkendelse fra omgivelserne.

KULTUREL/POLITISK REFLEKSION handler om at blive stimuleret til kritiske/kreative analyser af samfundet og at tænke over alternative måder at leve sammen på. Dette kan ske gennem foredrag, borgermøder o.l., og i den kvantitative undersøgelse er aktivisme/borgermøder faktisk den aktivitet, som flest kulturhuse (76%) angiver, at de har. I vores kvalitative undersøgelse er den kulturelle og politiske refleksion dog ofte knyttet til selv at skabe noget. Vi har allerede nævnt Yellow Bean i Huset-KBH. En ung "kreativ aktivist" herfra fortæller i et interview, hvordan hun og andre har etableret

"et alternativt rum for unge mennesker, som er trygt at være i, som bygger på feministiske normer som safe space og idealer om ligeværd og tryghed, som man kan have svært ved at finde i andre konstellationer. (...) Det, synes jeg, er aktivistisk, fordi det bryder med normen om, hvordan man skaber en arbejdsplads og et kontorfællesskab, og de aktiviteter, som vi ønsker, er også aktivistiske, fordi de bryder med normen, og de vil noget andet end at tjene penge, og end hvad den konventionelle kultur vil"

Vi ser her, hvordan de tilstræber, at Yellow Bean er et alternativ til politiske, kønsmæssige, økonomiske og kulturelle hierarkier, normer og konventioner.

En anden udgave af at skabe alternativer ser vi på Institut for (X), hvor et par af de fast tilknyttede – i stil med det tidligere nævnte "do-ocracy" på UKH – siger, at "man kan få lov til at lave nogle ting, der ikke er plads til andre steder", og at "det jeg savner, det prøver jeg at skabe (...) Mine tanker er ikke i ting, der ikke er der. Så det er mere, hvad er vores muligheder".

I forhold til kulturel og politisk refleksion ser de tydeligvis en større værdi i at skabe alternativer end i at tænke dem. Her tænker Yellow Bean mere politisk, idet de – også med det allerede nævnte politisk debatterende ungdomsmagasin – vil skabe refleksion over manglerne, også uden for deres eget safe space. Samtidig er der ingen tvivl om, at der gennem

Den kulturelle og politiske refleksion kan også opstå i forbindelse med kunstoplevelser. Her Bee-ing på Åbne Scene på Godsbanen.

Bæredygtige fastelavnskostumer i Byens Hus

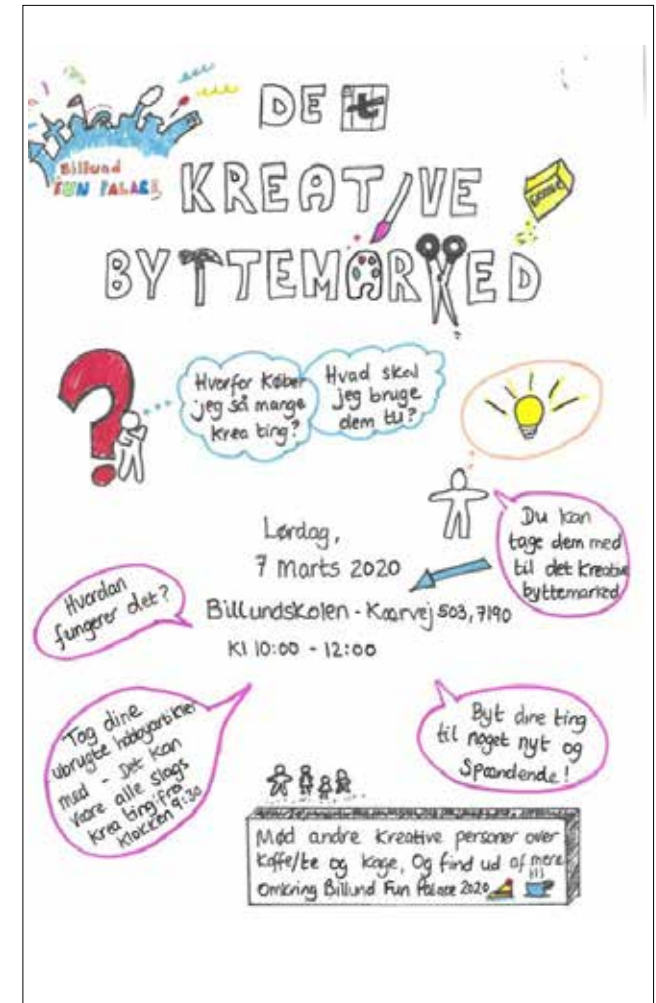
oplevelser af fx samskabelse, fællesskaber og medbestemmelse i kulturhusene skabes en kulturel og politisk refleksion blandt brugerne.

BÆREDYGTIGHED kan defineres som både miljømæssig, social og økonomisk. I kulturhusene er det især den miljømæssige bæredygtighed, der italesættes som en værdi og praktiseres i aktiviteterne. Dette sker fx i forbindelse med førnævnte Medborgerskab og med en fastelavnsudklædningsworkshop med genbrugsmaterialer i Byens Hus, men også i andre bytte- og genbrugssteder samt fællesspisning. Men kan da også argumentere for, at kulturhusene alene ved at være åbne og fælles for mange brugere, som deler værksteder, udstyr osv. har en praksis, der både er miljømæssig, social og økonomisk bæredygtig.

LOKAL UDVIKLING, hvor man ændrer kulturhuset og dermed lokalområdet, tematiseres flere steder. Fx siger en bruger af Kulturgrøden under Holbæk Bibliotekerne, at "der sker simpelthen mindre og mindre ude i de små landsbyer. Man har nedlagt forskellige institutioner (...) med Kulturgrøden er der skabt et rum, hvor man kan komme og opleve noget fælles", og at værdien af at blive bragt sammen, "den kan man næsten ikke gøre op".

Mere sjældent italesættes det, hvordan man kan påvirke lokale politikere eller embedsfolk. Et af de få eksempler finder vi i Institut for (X), der som nævnt forsøger at være et alternativ med mere plads til det skæve, kreative og borgerdrevne. Med adresse til Aarhus Kommune siger én af beboerne herfra:

"Man skal stole på, at borgerne har de bedste intentioner for byen og ikke hele tiden sætte dem ned i nogle rammer, de skal arbejde ind under. De rammer skal udvikles, og i min filosofi kommer det bedst fra dem, der har fingrene i det. Og det er jo det, som jeg synes, jeg har, og det, som jeg kan se, mine naboer har. En tillid til, at vi vil det bedste for vores naboer og for byen – og at vi kan gøre det, vi siger. Og hvis vi ikke

Det Kreative Byttemarked i Culture Shift

kan det, så bliver vi klogere undervejs og ændrer det til det bedre”.

Denne tillid til det borger- og brugerdrevne er en væsentlig værdi i kulturhusene, og noget, som de i forskelligt omfang eksperimenterer med.

LÆRING, hvor man får ny viden eller færdigheder, fremtræder som en værdi i mange situationer og for alle aldersgrupper. Læringen kan som i ovenstående citat handle om udvikling af praksis. Dette er vigtigt i kulturhusene, hvor der også i samspillet mellem ansatte, faste frivillige og løbere tilknyttede konstant sker læreprocesser, som både kan handle om arrangementer, om teknisk udstyr og om involverende processer. Men læring kan også opstå i forbindelse med aktiviteter inkl. publikumsarrangementer. Således siger en ældre kvinde efter livestreaming af et foredrag om kvante-computere på Humlebæk Bibliotek:

”Det er et lille fix, det er et boost, som jo vidner om der foregår en hel masse, og jo ældre man bliver, man lever jo også tilbage trukket fra det liv, hvor alting sker, hvor alting bevæger sig fremad. (...) Der opstår sprog, du ikke forstår. Det synes jeg godt nok er dejligt, at blive boostet, og det bliver man”.

Læring kommer her tæt på vitalitet eller velvære, og det ser vi også i vores empiri: at værdien ikke så meget er formaliseret læring som en glæde ved at blive præsenteret for ny viden eller selv teste nye kreative skills.

KREATIVITET, hvor man får stimuleret evnen til at forholde sig skabende til materialer og omgivelser, er også en hyppigt forekommende værdi i kulturhusene. Den kan som i eksemplet fra Institut for (X) ovenfor knytte sig til den lokale udvikling, men den kan også være stofflig og individuel. Det er fx tilfældet på Godsbanen, hvor

Frivillige bidrager til, at kulturarrangementer finder sted, og dermed til den lokale udvikling. Her i baren i forbindelse med koncert i Kulturgrøden på Holbæk Bibliotekerne.

Kreativitet for alle. Babyer laver kunst i Nygadehuset

en deltager i en uformel, kreativ workshop med en kunst-håndværker siger:

”Det giver mig livskvalitet. Det kan godt lyde lidt ophøjet, tror jeg. Men det vækker den kreative sjæl inden i mig, og når den kommer i spil, så bliver jeg glad. Så det giver mig en lykkefølelse, og så giver det mig jo konkret nogle materialer. Ting, jeg kan give i gave eller beholde selv og sige se, den har jeg lavet. Så på den måde, så lever workshoppen jo videre i lang tid”.

Glæden ved selv at skabe noget – fra et lille håndarbejdsprodukt og malerier over en festival til lokal udvikling – er hyppigt forekommende i vores empiri.

ÆSTETISK INTENSITET, hvor man får stimuleret sanserne og bliver påvirket og bevæget gennem kunstneriske/kulturelle oplevelser, optræder oftest i forbindelse med de forskellige kunstarter. At kunsten kan give noget særligt udtrykkes fx i et interview om Odin Teatret:

”Som sagt, har jeg ikke set alle Odin Teatrets forestillinger, og dem, jeg har set, har jeg tit ikke forstået ret meget af, (før jeg efterfølgende har læst programmet), men jeg har alligevel altid fået en spændende og tankevækkende oplevelse ud af det. Den sidste jeg så var 'Inside the skeleton of a whale' – den kan jeg varmt anbefale!”

Den æstetiske intensitet kan dog som nævnt også optræde i forbindelse med leg og spil. Et eksempel på sidstnævnte findes i Torup Ting, hvor en medforsker observerer nogle deltagere i en test af nyt spil:

”Tingene 'taler' til os. (...) Vi bliver ledt igennem en rejse, der åbner vores øjne for, hvor meget ting fylder, hvilke følelser vi knytter til dem, hvor tungt livet kan blive med alt for mange ting. (...) vi kommunikerer gennem vores handlinger med tingene og med forskellige håndtegn vi opfinder til lejligheden. (...) Jeg går hjem med følelsen af rigdom og taknemmelighed.”

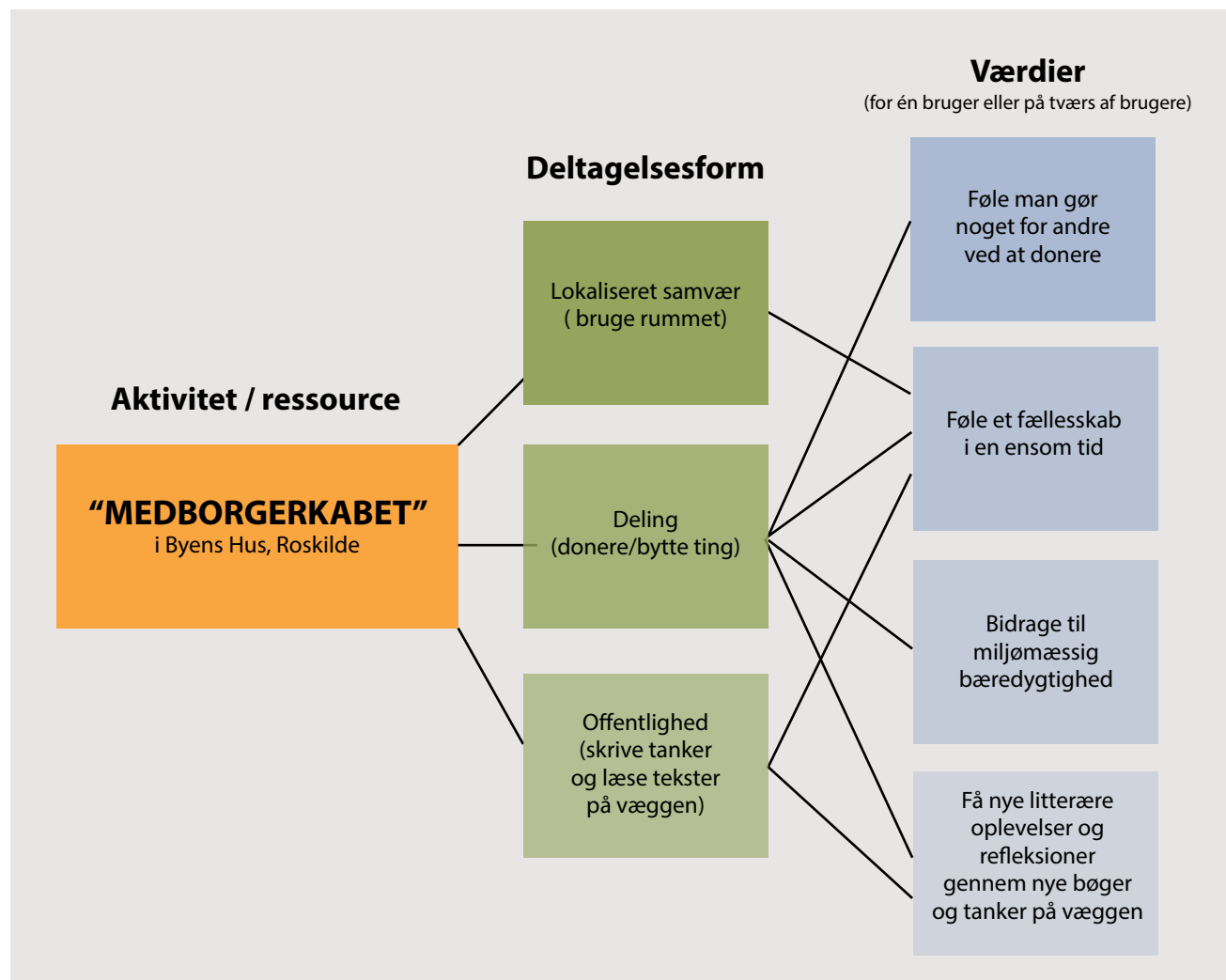
Smag, duft og lær-arrangement på ARoS

Citaterne her sætter med de anderledes tanker, forståelser, følelser og kommunikationsformer ord på den æstetiske intensitet eller rigdom, som kan være svær at italesætte, men er en væsentlig værdi i mange af de oplevelser, man kan få i kulturhusene.

Aktiviteter, deltagelsesformer og værdier

De værdier, vi har beskrevet ovenfor, optræder alle i vores empiri. Man kan forstå dem som 'effekter' af deltagelsen, men når vi ikke bruger det begreb, er det fordi, der ikke er en entydig årsag og virkning fra en aktivitet over en deltagelsesform til en effekt. Som skitseret i figuren side 37 kan en aktivitet have mange deltagelsesformer, som igen kan have mange værdier. En anden grund til, at der ikke er en klar årsag og virkning mellem aktivitet og værdi, er, at værdierne i høj grad også er motivationer for overhovedet at komme i kulturhuset. Man kan komme for at opleve kunst, velvære eller fællesskab, for at lære noget eller udfolde sin kreativitet, eller for at udvikle huset, lokalområdet eller samfundet, fx i en mere bæredygtig retning. Hvilken motivation, brugerne kommer med, spiller en vigtig rolle for, hvad de deltager i (aktiviteterne), hvordan de deltager (formerne), og hvilken betydning det har for dem (værdierne). Vi siger her 'spiller en rolle for' og ikke 'bestemmer'. For brugerne kan også i kulturhusene opdage aktiviteter, som de ikke vidste fandtes; engagere sig i deltagelsesformer, som de ikke troede, de havde lyst til; og opleve værdier, som de ikke havde håbet på.

Sagt på en anden måde opstår deltagelsens former i mødet mellem aktiviteterne og de fysiske og organisatoriske muligheder på den ene side og brugernes motivationer eller værdier på den anden. Et kulturhus kan derfor godt organisere nogle aktiviteter, men ikke designe nogle bestemte deltagelsesformer – ved ikke at have de rum, aktiviteter og organiseringer, hvor de kan opstå. Man kan besværliggøre lokaliseret samvær ved ikke at have et køkken eller en cafe. Man kan forhindre kropslig udfoldelse, leg og spil ved ikke at prioritere det. Man kan umuliggøre medbestemmelse ved ikke at have fora for det. Men som vores undersøgelse viser, kan kulturhusene heldigvis også facilitere deltagelsesformerne, og de gør det i stort omfang – ikke mindst ved at skabe rummelige huse med plads til og anerkendelse af brugernes forskelligartede motivationer.

Eksempel på hvordan relationer mellem aktiviteter, deltagelsesformer og værdier kan beskrives. Værdierne fremgår af interviews med én til flere brugere i Byens Hus.

Opsamling

- Én deltagelsesform kan af forskellige brugere, men også af den enkelte bruger, tillægges mange forskellige værdier.
- Deltagelsesformer opstår i mødet mellem aktiviteterne og de fysiske og organisatoriske muligheder på den ene side og brugernes motivationer eller værdier på den anden.
- Deltagelsesformer kan ikke designs ovenfra, men kan hænges eller fremmes.
- Brugere kan i kulturhusene opleve aktiviteter, deltagelsesformer og værdier, de ikke havde forestillet sig.

SPØRGSMÅL

- Hvilke deltagelsesformer og værdier lægger de enkelte aktiviteter op til – og hvilke ikke?
- Hvordan skaber man rum for de forskelligartede værdier – også i et lille kulturhus med fysiske og økonomiske begrænsninger?
- Hvordan kan man på én gang anerkende brugernes motivationer og muliggøre det, de ikke havde forestillet sig?

Kapitel 7: Opsummering og anbefalinger

Kortlægning, Børnekulturhus Ama'r

DELTAG har haft som formål at styrke viden om og udviklingsmulighederne for borgerinvolverende kulturhuse og -institutioner i Danmark. Dette er ikke mindst sket ved at udvikle en borgerinvolverende forskningsmetode, der dels skaber lokal opkvalificering, dels bidrager til en forskningsbaseret viden. Processen har på mange måder været berigende for begge parter, og der er allerede skabt meget viden i de medvirkende kulturhuse. Næste skridt er, at andre borgerinddragende kulturhuse også får del i den viden og kan begynde at omsætte den til praksis. Hertil kan den metodeguide, som nogle af medforskerne fra de 28 kulturhuse i hele Danmark selv tog initiativ til at lave, bidrage.

I denne rapport har vi sat fokus på den kvalitative viden, der er produceret i samspillet mellem medforskerne fra kulturhuse i hele Danmark og forskergruppen på Aarhus Universitet. Her går vi på tværs af et bredt felt af meget forskellige kulturhuse. For det er noget af det, der kendetegner kulturhusfeltet. Som også den første DELTAG-rapport viste, så er der tale om et mangfoldigt felt, såvel organisatorisk, økonomisk og geografisk. Og disse forskelle har en betydning. Der er stor forskel på at arbejde med borgerinddragelse i et kommunalt bibliotek med et stort antal ansatte og faste rammer i form af biblioteksloven, og så at gøre det som frivillig forening, der mødes om at skabe et godt lokalmiljø.

I denne rapport har vi set på tværs af forskellighederne og beskæftiget os med de tre elementer rummene, menneskene og (deltagelses-)formerne. Rummene bliver meget let taget for givet som rammer, der ikke kan ændres, eller som noget, der bare 'er'. Men rapporten dokumenterer, at rummet og dets bidrag til den stemning, der er i kulturhuset, er en afgørende medspiller, der kan skabe tryghed eller fremmedhed, udfordre og stimulere eller modarbejde. Kulturhusenes rum er meget forskellige og er i høj grad også tilpasset en lokal kontekst, som medskaber den fysiske ramme.

Især medforskernes observationer har i høj grad skabt bevidsthed om rummenes betydning og om samspillet mellem rum, brugere og aktiviteter.

Brugerne er et selvfølgelig omdrejningspunkt både i kulturhusene og i vores analyse. Det er brugerne, der deltager, og det gør de på mange forskellige måder, som også vores liste over forskellige aktører og roller viser. En af de afgørende aktører er de mange frivillige, uden hvem kulturhusene næppe ville eksistere. DELTAGs kvantitative undersøgelse viste, at tre ud af ti kulturhuse er drevet af frivillige. Medforskernes undersøgelser viser mere om betydningen af frivillige, også i huse med lønnet personale. De frivilliges aktiviteter i husene er særdeles betydningsfulde både for dem selv og for andre. Ud over de frivillige, fokuserer vores analyse af brugerne på spændet mellem at være for alle og være for nogle bestemte grupper af brugere. Mange af analyserne fra de enkelte kulturhuse kredser om brugere, der fylder meget i kulturhuset, eller brugere, kulturhuset gerne vil inkludere. Ambitionen er i mange tilfælde at være et mødested, hvor grupper, der ellers sjældent mødes, laver meningsfulde aktiviteter sammen eller side om side. Denne form for sameksistens har betydning også i et demokratisk perspektiv.

Vores kapitel om deltagelsesformerne afdækker, hvordan kulturhusene på tværs af mange forskellige aktiviteter tilbyder en række forskellige måder at deltage på. Deltagelsesformer opstår i feltet mellem aktiviteterne og brugernes egne baggrunde og motivationer. De handler dermed om, hvordan man som bruger indgår i eller tager del i en aktivitet.

Mangfoldigheden af deltagelsesformer er kendetegnende for kulturhusene. Det betyder, at husene kan imødekomme mange forskellige behov, interesser og mennesker. Det betyder samtidig, at dem, man deltager sammen med, både kan være mennesker, der ligner én selv med hensyn til interesser m.m., og mennesker, der er forskellige fra én selv. Dette kan give nogle udfordringer, når brugerorganiserede aktiviteter sameksisterer i ét hus og måske ét rum, når ressourcer fordeles, og når brugerne er med til at bestemme. Men netop brugernes og deltagelsesformernes forskellighed giver også nogle sociale, læringsmæssige og demokratiske potentialer, som vi analyserer i de forskellige deltagelsesformer.

Vi har valgt at have mange eksempler og citater med i rapporten for at give en stofflig nærhed til den store mangfoldighed i kulturhusene, der ellers let kan fortabe sig i generaliserende sammenfatninger. Vi håber, at de mange eksempler kan tjene som konkret inspiration til nye projekter og indsatser i andre kulturhuse. Samtidig har vi afsluttet hvert kapitel med en opsamling og et eller flere refleksionsspørgsmål, som vi tror på, at alle kulturinstitutioner, der ønsker at danne ramme for kulturel deltagelse, vil kunne bruge. Herudover har vi nedenfor formuleret en række konkrete anbefalinger og forslag til anvendelse, som vi ønsker at give videre.

- De fem metoder kan bruges som redskaber, der giver kulturhuse mulighed for at skærpe deres opmærksomhed på deltagelsen i eget kulturhus. De kan bruges hver for sig eller i kombination.

- Typologierne med de otte deltagelsesformer og ti værdier giver kulturhusene mulighed for at italesætte, udvikle, sammenligne, perspektivere, evaluere og prioritere deres praksis og mål – og til at diskutere disse med andre kulturhuse, med bevillingsgivere og ikke mindst med brugerne.
- Opmærksomhed på kulturhusenes rumlige kvaliteter gør det muligt at bruge rummet som aktiv medspiller for at facilitere forskellige deltagelsesformer.
- Der er en stor værdi i, at kulturhusene er noget forskelligt for nogle forskellige, også selvom det kan være en stor udfordring.
- Det er svært at være et kulturhus for alle. Det kræver vilje til at forstå, hvad forskellige grupper bibringer af ressourcer og har af ønsker til rammerne for deltagelse.
- Det sociale fællesskab er vigtigt som et aspekt af mange forskellige former for deltagelse.
- Det frivillige engagement og ejerskab opstår, hvor mennesker ser, at de kan gøre en forskel i et fællesskab på en måde, der er meningsfuld for dem selv.

Vores analyse peger på den betydning – eller de værdier – som deltagelsen har. Også her er der tale om en flerhed af værdier, som opstår i et samspil mellem kulturhusenes akti-

Foreningen Ungskab i Ungdomshuset Odense transformerer baggården fra parkeringsplads til fællesskabt byrum.

viteter, de tilgængelige deltagelsesformer og brugernes motivationer og ressourcer. En vigtig pointe i dette samspil er, at mens husene har stor indflydelse på aktiviteterne, og moderat indflydelse på deltagelsesformerne, som de kan facilitere eller hæmme (men ikke designe), så kan de ikke styre brugernes motivationer og dermed heller ikke de værdier, som deltagelsen i aktiviteterne får for brugerne. Til gengæld kan de især ud fra medforskernes mange interviews med brugerne blive klogere på disse værdier, som bl.a. handler om velvære og fællesskab, læring og myndiggørelse, kunstneriske oplevelser og kreativ udfoldelse – men også om bæredygtighed, lokal udvikling og politisk refleksion. Værdierne er tydelige i vores empiri fra kulturhusene, der samlet set demonstrerer den sociale, kulturelle og demokratiske betydning af kulturhusene som lokale møde- og aktivitetssteder.

Som begreb har deltagelse to grundbetydninger. Det handler om fællesskab, om at være del af noget større og at få fælles oplevelser, erfaringer og tilhørsforhold. Men deltagelse kan også handle om medbestemmelse, ejerskab og demokrati. Denne kvalitative undersøgelse har vist, hvordan kulturhusene er rum for deltagelse i begge betydninger af ordet. Fællesskabet er helt afgørende og findes på tværs af alle deltagelsesformer. Fællesskaber opstår, når man mødes med dem, man deler kulturelle interesser med, og at have den mulighed er vigtigt. I de mindre samfund kan kulturhusene være det eneste sted, man kan mødes. Men fordi kulturhusene rummer så mange forskellige aktiviteter og deltagelsesformer, og fordi de kombinerer det kunstneriske, kulturelle og sociale, kan fællesskaber også opstå på tværs af de skel, der ellers trives: mellem det brede og det smalle, det folkelige og det elitære, det velkendte og det udfordrende.

At gå på tværs af disse skel og rumme en kulturel og social mangfoldighed er en hel central kvalitet ved kulturhusene. Men det er også en kvalitet, der kræver indflydelse og medbestemmelse, hvis huset ikke primært skal opleves som 'nogen andres'. Vores undersøgelse viser, at forskellige brugere og brugergrupper også har forskellige grader af ejerskab og medbestemmelse både i det enkelte hus, hvor nogle aktiviteter måske prioriteres over andre, og mellem forskellige huse. I mange af de kulturhuse, der indgår i undersøgelsen, udtrykker brugerne et stærkt ejerskab og har indflydelse på et eller andet niveau. Det betyder, at brugerne her er engagerede i demokratiske læreprocesser, som ikke bare er afgørende i kulturhuset, men måske også kan være en model for, hvordan man på tværs af forskelle kan organisere sig, udfolde sig og leve sammen også i et større samfundsmæssigt perspektiv.

“ ... en aften så fortalte jeg om, hvordan man laver akvarelmaling, og en anden aften var der en, der fortalte om høbinding og hvordan – og en tredje aften var det hende der keramikeren...

“ ... SÅ SATTE DE BARE ET KÆMPE SKILT OP, OG DET FYLDTE HELE VÆGGEN I VORES RUM MED VORES ROBERT JACOBSEN PLAKATER...

“ ... Og det er jo det, som jeg synes, jeg har, og det, som jeg kan se, mine naboer har. En tillid til at vi vil det bedste for vores naboer og for byen – og at vi kan gøre det, vi siger. Og hvis vi ikke kan det, så bliver vi klogere undervejs og ændrer det til det bedre...

“ ... et alternativt rum for unge mennesker, som er trygt at være i, som bygger på feministiske normer som safe space og idealer om ligeværd og tryghed, som man kan have svært ved at finde i andre konstellationer...

Disse udtalelser fra brugere er indsamlet i danske kulturhuse og andre borgerinddragende kulturinstitutioner. Men hvad betyder kulturhusene? Hvilken rolle spiller deres rum? Hvilke brugere har de? Og hvilke deltagelsesformer praktiseres?

De spørgsmål behandles i denne rapport, som er et resultat af et omfangsrigt kvalitativt studie i 28 kulturhuse. Studiet er sket i samarbejde med medforskere i alle kulturhusene og er anden delundersøgelse i forsknings- og udviklingsprojektet DELTAG.

For yderligere information: www.kulturhusene.dk

Kontakt: Birgit Eriksson • aekbe@cc.au.dk,
Louise Ejgod Hansen • drleh@cc.au.dk
Karen Nordentoft • kano@cc.au.dk